

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาการจัดการความขัดแย้งในอัตลักษณ์ทางเพศที่แตกต่างจากเพศวิถีกระแสหลัก กรณีศึกษา การปรับตัวของกลุ่มหญิงรักหญิง จังหวัดพิษณุโลก ผู้วิจัยได้นำแนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้ในการอธิบายและเป็นแนวทางในการศึกษา โดยมีแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่สำคัญ ดังนี้

1. แนวคิดที่เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์
2. แนวคิดที่เกี่ยวกับเพศวิถี เพศภาวะและอัตลักษณ์ทางเพศ
3. ความหมายหญิงรักหญิง
4. แนวคิดที่เกี่ยวกับการตีตราและแนวคิดคนชายขอบ
5. แนวคิดความขัดแย้งและการจัดการความขัดแย้ง
6. แนวคิดที่เกี่ยวกับการปรับตัว
7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดสิทธิมนุษยชนและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

1. ความหมายของสิทธิมนุษยชน

วิชัย ศรีรัตน์ (2543) สิทธิมนุษยชน หรือ (Human Rights) เป็นคำที่กล่าวอ้างถึงความมีสิทธิเสรีภาพและอิสรภาพของมนุษย์มาช้านาน ซึ่งแต่เดิมในยุคสมัยกรีก-โรมันจะใช้คำว่า สิทธิตามธรรมชาติ (Natural Rights) หรือสิทธิของเอกชน (Civil Right) แทนต่อมาเพิ่งมาเริ่มใช้คำว่า สิทธิมนุษยชนในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สอง

สกล สกลเดช (2541) สิทธิมนุษยชน (Human Rights) หมายความว่าสิทธิความเป็นมนุษย์หรือสิทธิในความเป็นคน สิทธิมนุษยชนเป็นสิทธิเชิงคุณธรรม (Moral right) บนหลักการความเชื่อมั่นในคุณค่า และความดีงามของมนุษย์ ถือเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานในการดำรงชีวิตอยู่ของมนุษย์ซึ่งมีลักษณะสากล โดยที่สิทธิมนุษยชนอาจขัดแย้งหรือสอดคล้องกับสิทธิตามกฎหมายของประเทศใดประเทศหนึ่งก็ได้ แต่โดยหลักการที่ถูกต้องแล้วกฎหมายใดๆ ที่บัญญัติขึ้นไม่ควรขัดต่อปณิญาสากลว่าด้วย สิทธิมนุษยชน ซึ่งเป็นกฎหมายระหว่างประเทศที่เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน แม้ว่าสิทธิมนุษยชนเป็นสิ่งที่เกิดมาพร้อมกับมนุษย์ทุกคน และเป็นสิทธิเชิงคุณธรรมที่ทุกสังคมควร

ส่งเสริม แต่ทัศนคติบางอย่างของมนุษย์ที่มีต่อสิทธิมนุษยชน อาจเป็นอุปสรรคต่อการคุ้มครองและส่งเสริมสิทธิมนุษยชนในประเทศต่างๆ ทั่วโลก สกส สกสเดช (2541)

ชะวัชชัย ภาคินธุ (2548) สิทธิมนุษยชน (Human Rights) หมายถึง สิทธิขั้นพื้นฐานที่มนุษย์เกิดมาพร้อมกับความเท่าเทียมกันในแง่ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และสิทธิเพื่อดำรงชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรี โดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างในเรื่องเชื้อชาติ สีผิว เพศ อายุ ภาษา ศาสนา และสถานภาพทางกาย และสุขภาพ รวมทั้ง ความเชื่อทางการเมือง หรือความเชื่ออื่นๆ ที่ขึ้นกับพื้นฐานทางสังคม สิทธิมนุษยชนเป็นสิ่งที่ไม่สามารถถ่ายทอดหรือโอนให้แก่ผู้อื่นได้

2. ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญไทย

นันท์วัฒน์ บรมมานันท์ (2552) ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (Human Dignity) หมายถึง คุณค่าอันมีลักษณะเฉพาะที่ผูกพันอยู่กับความเป็นมนุษย์ ซึ่งบุคคลในฐานะที่เป็นมนุษย์ทุกคนได้รับคุณค่าดังกล่าวโดยไม่ต้องคำนึงถึงเพศ เชื้อชาติ ศาสนา วัย หรือคุณสมบัติอื่นๆ ของบุคคล จากความหมายข้างต้น จะเห็นได้ว่า ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นคุณค่าที่มีลักษณะเฉพาะอันสืบเนื่องมาจากความเป็นมนุษย์ และเป็นคุณค่าที่ผูกพันอยู่เฉพาะกับความเป็นมนุษย์เท่านั้น โดยไม่ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขอื่นใดทั้งสิ้น เช่น เชื้อชาติ ศาสนา เป็นต้น คุณค่าของความเป็นมนุษย์ดังกล่าวนี้ มีอยู่เพื่อให้มนุษย์มีความอิสระในการพัฒนานุคลิกภาพส่วนบุคคลภายใต้ความรับผิดชอบของตนเองโดยอิสระและถือว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นสิ่งสูงสุดที่มีอาจล่วงละเมิดได้

รัฐธรรมนูญ คือ กฎหมายที่กำหนดอำนาจสูงสุดของรัฐ ข้อความที่ปรากฏในรัฐธรรมนูญจะกล่าวถึงอำนาจสูงสุดของรัฐ เจ้าของและผู้ใช้อำนาจสูงสุด การแบ่งแยกของอำนาจดังกล่าว โดยแบ่งออกเป็นอำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหาร และอำนาจตุลาการ ตลอดจนการกำหนดความสัมพันธ์ของอำนาจเหล่านี้ต่อกัน (หยุด แสงอุทัย, 2538)

2.1 สิทธิ เสรีภาพ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ย่อมได้รับความคุ้มครอง (มาตรา 4)

2.2 การใช้อำนาจรัฐต้องคำนึงถึงสิทธิ เสรีภาพ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (มาตรา 26)

2.3 การอ้างศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ หรือ การใช้สิทธิ เสรีภาพของบุคคลใด จะต้องไม่เป็นการล่วงละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น (มาตรา 28)

อุดมศักดิ์ สินธิพงษ์ (2550) รัฐจะต้องปฏิบัติต่อประชาชนโดยถือว่าทุกคนเป็นมนุษย์ที่มีศักดิ์ศรีและคุณค่าจะปฏิบัติ ในลักษณะเสมือนเป็นสัตว์หรือสิ่งของมิได้

ผู้วิจัย พบว่า กลุ่มหญิงรักหญิงถูกแบ่งประเภทให้ใช้ชื่อเรียกว่า ทอม ดี เลสเบี้ยน ดังนั้น จึงขัดต่อหลักศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เพราะพวกเขาก็เหล่านั้นก็มีคุณค่าความเป็นมนุษย์ ไม่ใช่สิ่งของหรือสัตว์ที่จะถูกบุคคลในสังคมแบ่งประเภท แบ่งลักษณะดังกล่าว

3. ความเสมอภาคของบุคคลตามรัฐธรรมนูญไทย

3.1 บุคคลไม่ว่าจะมีแหล่งกำเนิด เพศ ภาษา หรือศาสนาโดยย่อมได้รับ ความคุ้มครอง ภายใต้รัฐธรรมนูญนี้โดยเสมอภาค (มาตรา 5)

3.2 ชายและหญิงมีสิทธิในการได้รับการรับรองและคุ้มครองตามกฎหมาย โดยเท่าเทียมกัน (มาตรา 30)

3.3 รัฐต้องให้ความคุ้มครองแก่ผู้เสียเปรียบหรือด้อยโอกาสในสังคมเป็นกรณีพิเศษ เช่น สตรี เด็ก คนพิการ คนชรา หรือผู้ป่วยโรคเอดส์ (มาตรา 24 วรรคสี่)

จากการทบทวนวรรณกรรมดังกล่าวข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า การเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมต่อบุคคลเพราะเหตุในความแตกต่างในเรื่องชาติกำเนิด เพศ ภาษา อายุ สถานะ ตลอดจนความเชื่อในศาสนาจะกระทำไม่ได้ เช่น ห้ามผู้มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนทางเพศสมัครงาน หรือเข้าศึกษาในระดับอุดมศึกษา เงื่อนไขเหล่านี้ถือว่าเป็นการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมจะกระทำไม่ได้ (อุดมศักดิ์ สินธิพงษ์, 2550)

แนวคิดที่เกี่ยวกับเพศวิถี เพศภาวะและอัตลักษณ์ทางเพศ

เพศวิถี (Sexuality) หมายถึง ค่านิยม บรรทัดฐาน และระบบวิถีคิด วิถีปฏิบัติที่เกี่ยวกับความปรารถนา และการแสดงออกทางเพศ ความคิดเกี่ยวกับคู่รัก คู่ชีวิตในอุดมคติ ซึ่งไม่ใช่พฤติกรรมตามธรรมชาติ แต่เป็นการสร้างความหมายทางสังคม จิตติมา ภาณุเดชะ, ณัฐยา บุญภักดี และธัญญา ใจดี (2550)

เพศวิถี (Sexuality) หมายถึง แนวประเพณีปฏิบัติของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับกามารมณ์ รวมไปถึงแรงปรารถนาจากส่วนลึก การแสดงออก และความคาดหวังของบุคคลนั้นๆ ในสังคม ส่วนใหญ่ เพศวิถีมีลักษณะเป็นเรื่องต้องห้าม (Taboo) ในแง่ที่ถือว่าเป็นเรื่องน่าอับอาย มิพึงแสดงออกหรือกล่าวถึงอย่างประเจิดประเจ้อ หากแต่ควรเก็บงำไว้ในพื้นที่ส่วนตัว

ในบางวัฒนธรรมนั้นความเป็นเรื่องต้องห้ามของเพศวิถีถูกตอกย้ำจนถึงขั้นเป็นเรื่องน่าละอาย การที่สังคมส่วนใหญ่ทำให้เพศวิถีเป็นเรื่องต้องห้ามนั้น ก็เนื่องจากรับรู้เป็นอย่างดีถึงพลังอำนาจอันลึกซึ้งของมัน เพศวิถีมักถูกนำไปเกี่ยวโยงกับ "ดำฤชณา" หรือโมหะจริต (Passion) ในแง่ที่สิ่งนี้อยู่นอกเหนือการควบคุมด้วยสติสัมปชัญญะหรือเหตุผล หากพิจารณาเพศวิถีในแง่ความแตกต่างระหว่างหญิงชาย ก็ปรากฏให้เห็นชัดเจนว่า กามารมณ์มักมีลักษณะเป็นเรื่องต้องห้ามสำหรับผู้หญิงมากกว่าผู้ชาย ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดคือ วัฒนธรรมแบบวิคตอเรียน (Victorian) และที่เลียนแบบวิคตอเรียน ซึ่งใช้กรอบของความเป็น "กุลสตรี" และ "ความรักนวลสงวนตัว" เข้าควบคุม

ผู้หญิงอย่างเป็นระบบ เพื่อเตรียมให้ผู้หญิงเป็น "เมีย" และ "แม่" ที่ดี เพศวิถีของผู้หญิงในวรรณกรรมไทยยุคฟองสบู่ (2548)

ชลิตาภรณ์ ส่งสัมพันธ์ (2551) ได้กล่าวถึงเพศวิถี (Sexuality) ในความหมายดังต่อไปนี้

เพศวิถี (Sexuality) ถูกแปลในภาษาไทยว่า "เพศวิถี" อันคือ การโยงใยความเชื่อ ความหมายเรื่องเพศ ซึ่งความเชื่อและความหมายเรื่องเพศอาจจะเป็นสิ่งที่สามารถขัดแย้ง หรือ สอดคล้องกันก็ได้ มนุษย์จะปฏิบัติตามความคิดทางเพศวิถี (Sexuality) ที่ได้รับมา เพศวิถี (Sexuality) มีองค์ประกอบ 3 ส่วนหลัก คือ ความปรารถนา วิธีปฏิบัติ และอัตลักษณ์เรื่องเพศ การพูดถึงเพศวิถีกระแสหลักในสังคมไทยเป็นสิ่งที่มีความคล้ายคลึงกับ เพศภาวะ (Gender) คือ เป็นสิ่งที่แบ่งออกเป็น 2 เพศ และถูกกำหนดโดย เพศภาวะ (Gender) เช่นกัน เพศสภาพเป็นตัวจำกัดว่ามนุษย์ควรจะรักชอบเพศใด ภาษาที่พูดถึง เพศวิถี (Sexuality) จึงออกมาในรูปแบบ Homosexuality Heterosexuality และ Bisexuality มนุษย์เป็นได้เพียงหญิงหรือชาย เพศภาวะ (Gender) หรือ เพศวิถี (Sexuality) จึงถูกกำกับกันไปมา

เพศวิถี (Sexuality) เป็นเรื่องของการนำเสนอร่างกาย มนุษย์ไม่ได้ออกมาปรากฏกายทางสังคมตั้งแต่เกิด แต่มนุษย์มีการปรุงแต่งร่างกายตามกรอบคิดทาง เพศวิถี (Sexuality) ที่ว่า ผู้หญิงควรมีการกำหนด มีรูปร่าง ผิวกายอย่างไร เวล่านำเสนอร่างกาย ประเด็น คือ เราต้องการ ให้คนอื่นเห็นเราอย่างไร เป็นผู้หญิงหรือผู้ชาย คนที่เคร่งครัดกับการเป็นผู้ชายจึงไม่ยอมใส่เสื้อ สีสชมพู เป็นต้น การแสดงร่างกายส่งผลให้เกิดอัตลักษณ์ทางเพศผ่านการนำเสนอร่างกาย

เพศวิถี (Sexuality) เป็นเรื่องของการกระทำ กริยา มารยาท การพูดจาทำท่าของคน เป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับภูมิหลังทางสังคมและอัตลักษณ์ทางเพศ

เพศวิถี (Sexuality) เป็นเรื่องของการดึงดูดทางเพศ เพศวิถี (Sexuality) เป็นสิ่งที่กำหนดว่าลักษณะแบบนี้มีคุณค่า หรือเป็นความสวยความงาม ในแท้ที่จริงแล้วการดึงดูดทางเพศขึ้นอยู่กับคุณค่าที่สังคมให้กับลักษณะบางชนิดมิได้เป็นไปโดยอิสระ หากแต่ขึ้นอยู่กับเบื้องหลังทางสังคม อาทิ ชนชั้นและอาชีพ คุณค่าทางเพศเป็นสิ่งที่มีการนำเสนอในหลากหลายแง่มุมของสังคม ซึ่งอาจมีจำนวนของการยอมรับและไม่ยอมรับต่างกัน

เพศวิถี (Sexuality) เป็นเรื่องของการชุดกติกา ว่าด้วยความสัมพันธ์ มีตั้งแต่ความสัมพันธ์ควรเริ่มต้น ดำเนินไป จนถึงความสัมพันธ์ควรจบอย่างไร ในบางสังคมการเริ่มต้นเป็นสิ่งที่เกิดจากการกำหนดจากครอบครัว แต่ปัจจุบันเป็นเรื่องของความพึงพอใจทางเพศ

เพศวิถี (Sexuality) เป็นเรื่องของการนิยามว่าอะไรคือเรื่องของเพศ ความปกติ และ ผิดปกติของเพศเป็นอย่างไร เป็นต้น

วราภรณ์ แซ่มสนิท อาจารย์ประจำ สำนักงานสิทธิมนุษยชนศึกษา และพัฒนาสังคม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล กล่าวในการประชุมประจำปี เพศวิถีศึกษาในสังคมไทย ครั้งที่ 1 (2551) ว่าเพศวิถีในฐานะที่เป็นประเด็นการศึกษาวิจัยและพื้นที่ของความรู้ยังเป็นสิ่งใหม่ เป็นคำที่ยังต้องการการนิยามและคำอธิบายขยายความเพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกัน และเมื่อหันกลับไปพิจารณาวัตถุประสงค์ ส่วนหนึ่งของการประชุมครั้งนี้ ที่ระบุว่า “เพื่อสร้างองค์ความรู้ เชิงวิพากษ์ในการศึกษาเรื่องเพศวิถี โดยปราศจากอคติ ไม่ผลิตซ้ำมายาคติ...” เราจะยังเห็นลักษณะเฉพาะบางอย่างของความรู้เพศวิถีศึกษาในสังคมไทย ณ ห้วงเวลาปัจจุบัน วัตถุประสงค์ของการประชุมครั้งนี้บอกเราว่า ความรู้เรื่องเพศวิถีที่ผ่านมาเป็นความรู้ที่มักถูกปนเปื้อนด้วยอคติหรือมายาคติ ขณะเดียวกันก็มีกระแสตอบโต้ความรู้ชุดเดิมๆ และเกิดความคาดหวังให้มีการสร้างความรู้ใหม่ๆ ที่จะก้าวพ้นไปจากอคติแง่ลบและมายาคติต่างๆ โดยเฉพาะต่อประเด็นที่เป็นชายขอบ หรือ เป็นกระแสรองในโลกของเพศวิถี การประชุมครั้งนี้ นับเป็นตัวแทนหนึ่งของกระแสตอบโต้ดังกล่าว เป็นความพยายามขยายฐานความรู้เรื่องเพศวิถีให้กว้างขวาง และลุ่มลึกยิ่งขึ้น ให้ครอบคลุมประเด็นและมุมมองที่หลากหลาย รวมทั้งประเด็นและมุมมองที่เคยถูกกันไว้ที่ ชายขอบของความรู้ อย่างเรื่องเพศวิถีนอกกระแสหลักหลายรูปแบบที่ดำรงอยู่จริงแต่สังคมยังไม่ให้การยอมรับหรือสังคมมองว่าเป็นปัญหา เช่น ประเด็นรักเพศเดียวกัน ลักษณะข้ามเพศ (อย่างกะเทย hermaphrodite หรือ intersex และ transsexual people) หรือประเด็นเรื่องเพศวิถีในสื่อสมัยใหม่ และธุรกิจบันเทิงรูปแบบใหม่ๆ การควบคุมทางสังคมเรื่องเพศ ความสุขทางเพศ เป็นต้น และยังคงกล่าวถึงบทความชิ้นหนึ่งของ Peter Jackson (1997a) สำนวนเนื้อหาและทัศนคติของงานวิชาการเรื่อง กะเทย และชายรักเพศเดียวกัน ที่ผลิตโดยนักวิชาการไทยในช่วงปี ค.ศ. 1956-1994 บทความชิ้นนี้ให้ภาพว่า งานเขียนทางวิชาการว่าด้วยเรื่องรักเพศเดียวกันในสังคมไทยนั้นปรากฏ มีอยู่จำนวนหนึ่ง และสืบทอดไปได้หลายทศวรรษ โดยส่วนใหญ่เป็นงานที่ให้ความสนใจกับชาย รักเพศเดียวกัน แต่ข้อค้นพบนี้ก็ไม่ได้ขัดแย้งกับประเด็นเรื่องความไม่มีที่ทางของเรื่องเพศวิถีในวงการวิชาการไทยที่กล่าวมาข้างต้น เพราะ Jackson มีข้อสรุปเช่นเดียวกันว่า โอกาสที่ประเด็นเพศวิถีนอกกระแสหลักจะพอมิที่ทางในทางวิชาการได้นั้นก็โดยฐานะที่ถูกมองว่าเป็นปัญหา หรือความผิดปกติ ที่ต้องได้รับการแก้ไข และงานวิชาการเหล่านี้ มีลักษณะร่วมบางอย่างที่พอสรุปได้คือ ส่วนใหญ่เป็นงานในสาขาจิตวิทยา และจิตเวชศาสตร์ การแพทย์ และการศึกษา จากมุมมองของนักวิชาการที่ไม่ได้แสดงตนว่าเป็นบุคคลรักเพศเดียวกันหรือมีลักษณะข้ามเพศ (ดังนั้นจึงไม่ได้สะท้อนเสียงหรือมุมมองของบุคคลที่มีเพศวิถีนอกกระแสหลัก) และส่วนใหญ่ มีทัศนคติเชิงลบที่มองว่าความเป็นกะเทยและพฤติกรรมหรือวิถีชีวิตแบบรักเพศเดียวกันเป็นปัญหา ขณะที่งานที่แสดงทัศนะเชิงบวกต่อประเด็นรักเพศ

เดียวกันและคนที่มีลักษณะข้ามเพศมีจำนวนน้อยมาก และที่สำคัญ Jackson สรุปว่าวาทกรรมที่ลักษณะต่อต้านรักเพศเดียวกันเป็นวาทกรรมหลักที่ครอบงำวงวิชาการไทยในช่วงสี่ทศวรรษดังกล่าว วราภรณ์ แซ่มสนธิ (2551)

งานวิทยานิพนธ์ปริญญาเอกเรื่อง From Village to Factory “Girl”: Shifting Narratives on Gender and Sexuality in Thailand ของ Suchada Thaweessit ที่ผู้เขียนกล่าวไว้ว่า “...gender and sexuality cannot be conflated, but they are interrelated” (Thaweessit, 2000, pp. 306) แปลได้ใจความว่า เพศภาวะและเพศวิถีไม่ใช่เรื่องเดียวกัน แต่ก็มี mốiความเชื่อมโยงกัน

สุไลพร ชลวิไล กล่าวถึง “ตัวตนทางเพศวิถี” (Sexual identity) และ “ตัวตนทางเพศภาวะ” (Gender identity) วิเคราะห์ให้แยกออกจากกัน ดังเช่น เกย์ ความเป็นตัวตนของเกย์ และสาวประเภทสองนั้นแตกต่างกันสิ้นเชิง โดยความเป็นตัวตนของเกย์ อยู่ที่มีการมีเพศวิถี และมีวิถีทางเพศชอบมีเพศสัมพันธ์กับเกย์หรือกับผู้ชาย โดยไม่ต้องการจะปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ทางเพศภาวะแบบชายของตนเองแต่อย่างใด ขณะที่ความเป็นตัวตนของสาวประเภทสองเกี่ยวข้องกับการปฏิเสธอัตลักษณ์ทางเพศภาวะแบบชาย (สุไลพร ชลวิไล, ม.ป.ป., หน้า 41)

ผู้วิจัยขอสรุปว่า แต่เดิมเพศวิถีถูกกำกับให้แสดงถึงความเป็นชาย ความเป็นหญิง เช่น เพศชายต้องมีลักษณะที่เข้มแข็ง มีความเป็นผู้ชาย ส่วนเพศหญิงจะมีลักษณะต้องเป็นแม่บ้าน แม่เรือน เรียบร้อย อ่อนหวาน รักนวลสงวนตัว แต่ในปัจจุบัน เพศวิถีมิได้ถูกตีความหมายเพียงแค่การกำหนดบทบาทเพศไว้เพียงแค่ชายหรือหญิง แต่การให้ความหมายเพศวิถีได้ขยายวงกว้างออกไปถึงการแสดงออกในรูปแบบที่เป็นลักษณะความเป็นเพศชาย ความเป็นเพศหญิง กล่าวคือผู้ชายอาจจะมีลักษณะเพศวิถีในรูปแบบหญิง และผู้หญิงอาจจะมีลักษณะเพศวิถีในรูปแบบชาย

ดังนั้น คำว่า เพศภาวะและเพศวิถีถูกแยกออกจากกันอย่างสิ้นเชิง เพศภาวะบ่งบอกสรีระชายและหญิงตามรูปแบบของหลักวิทยาศาสตร์ ส่วนเพศวิถี คือ ธรรมเนียมทางเพศ การมีเพศสัมพันธ์กับคู่รักที่มีความหลากหลายทางเพศมากขึ้นทั้งในรูปแบบชายหญิง หรือแบบเพศเดียวกันซึ่งเกิดจากกระบวนการทางสังคม โครงสร้างทางสังคม จากครอบครัวที่มีความแตกต่างในมิติต่างๆ ตลอดจนวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงไป ลักษณะที่แสดงออกในเพศวิถีจึงส่งผลให้เกิดเป็นอัตลักษณ์ทางเพศ

ความหมายหญิงรักหญิง

ในพจนานุกรมภาษาอังกฤษฉบับออกซฟอร์ด (Oxford English Dictionary) คำว่า “เลสเบี้ยน” (lesbian) มีรากศัพท์มาจากคำว่า Lesbos อันเป็นเกาะที่กวีหญิงรักเพศเดียวกัน (homosexual) นามว่าแซฟโฟ (Sappho) อาศัยอยู่ คำนี้ใช้เรียกหญิงที่รักเพศเดียวกันซึ่งมีลักษณะ

พิเศษ คือ มีความต้องการทางเพศกับผู้หญิงคนอื่นและใช้เรียกลักษณะความสัมพันธ์ รักเพศเดียวกันระหว่างผู้หญิง "Of a woman; homosexual, characterized by a sexual interest in other women. Also, of or pertaining to homosexual relations between women" Simpson and Weiner (1989)

สุวัทนา อารีพรวร (2524) ให้ความหมายว่า รักร่วมเพศหญิง หรือ เลสเบียน (Lesbian) มีการปฏิบัติทางเพศกับเพศหญิงด้วยกัน แต่บทบาททางเพศของเขามักจะแน่นอนคือเป็นชาย และหญิงมักจะมีคู่ที่ถาวรกว่าพวกรักร่วมเพศชาย และไม่ค่อยล่าสอนทางเพศ แต่ถ้าฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งแยกไปหาคู่อื่นหรือแต่งงาน อีกฝ่ายอาจเกิดความอิจฉาริษยาคู่แข่ง หรือเกิดความโกรธแค้นอย่างรุนแรงได้

มัทนา เซตมี (2539) สรุปว่า เลสเบียน คือ ผู้หญิงที่รักผู้หญิง และรวมถึงการมีเพศสัมพันธ์กับผู้หญิงด้วยกัน แต่ในสังคมไทย "เลสเบียน" เป็นคำต้องห้ามในหมู่หญิงรักหญิงด้วยกัน ทั้งนี้เพราะการให้ความหมายของสังคมต่อคำว่า "เลสเบียน" เป็นไปในทางลบ เช่น เป็นพวกจิตวิถิตารทำให้หญิงรักหญิงไม่ยอมรับที่จะใช้คำนี้เรียกตนเอง ด้วยเหตุนี้ปรากฏการณ์ "ทอม-ดี้" จึงเป็นคำที่ถูกนำมาใช้แทน "เลสเบียน" ในสังคมไทย อย่างไรก็ตามทอม-ดี้ คือ เลสเบียน เพราะทอม-ดี้ต่างมีความสัมพันธ์ทางเพศกับบุคคลที่เป็นเพศหญิงเหมือนกัน แม้ว่าทอม-ดี้ จะไม่ชอบคำนี้ก็ตาม นอกจากปรากฏการณ์ทอม-ดี้ ยังมีรูปแบบความสัมพันธ์กับหญิงอื่นๆ ที่ไม่ได้ปรากฏออกมาภายนอกให้เห็นเด่นชัดเหมือนทอม-ดี้ การที่คนบางกลุ่มไม่แสดงออกอย่างเด่นชัด ทำให้คนทั่วไปไม่สามารถรับรู้ความสัมพันธ์ของเลสเบียน ที่นอกเหนือไปจากทอม-ดี้ และเข้าใจไปว่าเลสเบียน ก็คือทอม-ดี้ นั่นเอง

สุไลพร ชลวิไล (2543) กล่าวถึงหญิงรักหญิงว่า การที่ผู้หญิงมีความสัมพันธ์ในเชิงชู้สาวกับผู้หญิง หรือมีเพศสัมพันธ์กับผู้หญิงด้วยกันเอง กับการที่ผู้หญิงมีบุคลิกหรือแสดงพฤติกรรม ตรงข้ามกับความเป็นผู้หญิงอาจไม่ใช่สิ่งเดียวกันเสมอไป กล่าวคือผู้หญิงที่มีความสัมพันธ์ทางเพศกับผู้หญิงด้วยกัน ไม่จำเป็นต้องมีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งสวมบทบาท หรือมีพฤติกรรมเป็นชายคู่กับ อีกฝ่ายหนึ่งที่สวมบทบาทเป็นหญิง หรือการที่ผู้หญิงแต่งตัวหรือมีพฤติกรรมตรงข้ามกับความเป็นผู้หญิง ก็ไม่ได้แปลว่าผู้หญิงคนนั้นต้องมีความปราวณหรือมีพฤติกรรมทางเพศกับผู้หญิงด้วยกัน

งานวิทยานิพนธ์ของสุไลพร ชลวิไล (2545) เรื่อง ตัวตนในการเล่าเรื่อง: การต่อรองทางอัตลักษณ์ของหญิงรักหญิง กล่าวถึงประเด็นการปรากฏตัวของ Homosexuality Identity และ Lesbian Identity ว่า คำว่า Lesbian และ Homosexuality เป็นคำที่เพิ่งถูกนำมาใช้ครั้งแรกในช่วง

ปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 นี้เอง โดยในครั้งแรกคำว่า Homosexuality ถูกนำมาใช้เมื่อ ปี ค.ศ.1896 ในการเรียกร้องให้มีการปฏิรูปกฎหมายเยอรมันที่ห้ามการมีเพศสัมพันธ์ของคนรักเพศเดียวกัน

งานวิทยานิพนธ์ของธันนิกันต์ สุญสินภัย (2546) เรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลทำให้ผู้หญิงเป็นหญิงรักหญิงในกรุงเทพมหานคร คำว่า “เลสเบี้ยน” ซึ่งมักจะใช้สลับกับคำว่า “หญิงรักหญิง” นั้น เป็นคำที่นิยมการที่ผู้หญิง มีความรู้สึกทางเพศหรือการยอมรับต่อผู้หญิงเหมือนกัน และชอบสัมผัสหรือร่วมเพศกับผู้หญิงเหมือนกัน ผู้ที่มีพฤติกรรมเช่นนี้ในประเทศไทยจะนิยมใช้คำว่า “หญิงรักหญิง” เพื่อเรียกตัวเอง และยังแบ่งได้เป็นทอมและดี้ เนื่องจากสังคมไทยมีการให้ความหมายของคำว่า “เลสเบี้ยน” ไปในทางลบ โดยมองว่าเป็นพวกที่มีความผิดปกติทางจิต

การแบ่งประเภท หญิงรักหญิง

พฤติกรรมรักร่วมเพศยังถูกแบ่งออกเป็นหลายประเภทโดยแยกระหว่างรักร่วมเพศชายกับหญิงรักหญิง โดยในที่นี้จะขกกล่าวถึงเพียงหญิงรักหญิง ซึ่งจากบทความของ วัลลภ ปิยะมโนธรรม (2532) และจากงานวิจัยของ ชลธิชา ศาลิคุปต์ (2532) กล่าวว่า หญิงรักหญิงสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ประเภท ดังนี้

1. **ทอม** คำว่า “ทอม” นั้น ย่อมาจากคำว่า ทอมบอย (Tomboy) หมายความว่า ผู้หญิงที่ชอบแต่งตัว แต่งผม แสดงกิริยาท่าทางและทำตัวเหมือนผู้ชาย การแสดงบทบาททางเพศนั้นจะรับบทบาทของเพศชาย ผู้ที่เป็นทอมมักรู้สึกไม่พึงพอใจความเป็นเพศหญิงของตน โดยแต่ละคนจะมีความคิดและความรู้สึกต่อการดำเนินการเป็นหญิงในตัวเองไม่เหมือนกัน บางคนไม่ชอบที่ตนเอง มีสรีระเป็นหญิง บางคนไม่ชอบที่ตนเองมีบุคลิกภาพเป็นหญิง หรือบางคนไม่ชอบที่ตนเองมีนิสัย และรูปแบบการคิดอย่างหญิง เป็นต้น ใครไม่พึงพอใจความเป็นหญิงของตนในส่วนไหนก็จะนำเอารูปแบบของชายในส่วนนั้นมาเสริมและเติมแต่งให้ตนพึงพอใจมากที่สุด บางคนเลือกที่จะแก้ไขรูปลักษณะภายนอก ในขณะที่บางคนเลือกที่จะเปลี่ยนตนเองในด้านความคิดเท่านั้น ดังนั้น การเป็นทอมจึงจะดูเพียงภายนอกไม่ได้

ภาพ 2 แสดงลักษณะบุคคลที่แสดงบทบาททอม

ที่มา: <http://baantomdy.narak.com/>

2. ดี ย่อมาจากคำว่า เลดี้ (Lady) หมายถึง ผู้หญิงที่ยอมเป็นคู่ครองและยอมให้ทอมปกป้องคุ้มครอง เล้าโลม กระตุ้นทางเพศ บางคนอาจไม่ต้องการความสุขทางเพศโดยตรง เพียงแต่ต้องการความเอาใจใส่ ความเข้าใจ หรือความรักที่กำลังแสวงหาอยู่ ดีส่วนใหญ่จึงสามารถเปลี่ยนความคิดและพฤติกรรมทางเพศเป็นเยี่ยงเพศหญิงทั่วไปเมื่อพบผู้ชายที่ถูกใจ ในการแสดงบทบาททางเพศดีจะรับบทบาทของเพศหญิง

ภาพ 3 แสดงลักษณะบุคคลที่แสดงบทบาทที่ดี

ที่มา: <https://www.facebook.com/kookkikDiiZz?fref=ts>

3. เลสเบียน (Lesbian) ถ้าหากจะยึดตามความหมายที่ใช้กันในภาษาอังกฤษแล้ว คำว่า Lesbian นั้น หมายถึง กลุ่มหญิงที่มีคู่รักเพศเดียวกันทั้งหมด ไม่ว่าจะแสดงบทบาททางเพศแบบใดก็ตาม แต่ความหมายของคำคำนี้ในภาษาไทยนั้นให้ความหมายเฉพาะเจาะจงถึงหญิงรักหญิงเพียงกลุ่มเดียวเท่านั้น โดยเป็นคำที่ใช้เรียกผู้หญิงที่มีคู่รักเป็นหญิงที่แต่งกายและแสดงออกเป็นหญิง ทั้งคู่เลสเบียนจะหลงใหล คลั่งไคล้ในสรีระของหญิงด้วยกัน และอาจจะไม่ชอบทอมเลยก็ได้ เพราะมีความรู้สึกทอมก็คือผู้ชาย

ภาพ 4 แสดงลักษณะบุคคลที่แสดงบทบาทเลสเบียน

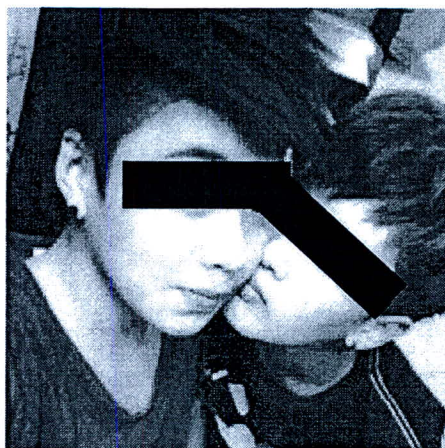
ที่มา: <http://lesbian.boxza.com>

สรุป ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ทอม เหมือน กระเทย เพราะว่ามีลักษณะความเป็นตัวตน ทางเพศ หรือมีอัตลักษณ์ทางเพศที่ค่อนข้างชัดเจนจากการแสดงออกในรูปแบบการแต่งกายแบบผู้ชาย ลักษณะนิสัยเหมือนผู้ชาย เช่นเดียวกับการแสดงออกของกระเทยที่มีลักษณะแบบผู้หญิงอย่างเห็นได้ชัดเจน

ส่วน ดีและเลสเบี้ยน เหมือน เกย์ เพราะว่ามีลักษณะความเป็นตัวตนทางเพศ หรือมี อัตลักษณ์ทางเพศที่ค่อนข้างมองออกได้ยากกว่า ทอม และ กระเทย เพราะอาจจะมีการเปิดเผย หรือปกปิดในเรื่องลักษณะการแต่งตัวที่เป็นไปตามเพศภาวะของตนเอง เช่น ดี เลสเบี้ยน มีการแต่งตัวในลักษณะของผู้หญิงปกติ

ในอดีตทอมจะคู่กับดีเท่านั้นแต่ในปัจจุบันไม่มีกฎเกณฑ์ตายตัวอีกต่อไป แม้ว่าทอมส่วนมากจะถูกใจและคบกับดี แต่ก็เริ่มมีทอมบางคนที่มีรู้สึกดีต่อทอมด้วยกัน ดีบางคนเคยคบกับทอมมาก่อน แต่เริ่มรู้สึกว่าไม่ใช่สิ่งที่ตนต้องการก็อาจเปลี่ยนมาคบดีด้วยกัน หรือคบเลสเบี้ยน หรือแม้กระทั่งในกลุ่มของเลสเบี้ยนเองก็จะมีการแบ่งออกไปอีก โดยแบ่งตามบทบาทในการมีเพศสัมพันธ์ ผู้ที่เป็นฝ่ายรุกในการมีเพศสัมพันธ์จะนิยามตนว่าเป็น เลสเบี้ยนคิง ส่วนอีกฝ่ายจะเป็นเลสเบี้ยนควีน และในปัจจุบันมีผู้หญิงจำนวนไม่น้อยที่เคยมีคนรักเพศชายมาก่อนแต่ต่อมากลับมาคบกับผู้หญิงด้วยกัน ด้วยเหตุผลที่ว่ารู้สึกพึงพอใจซึ่งกันและกัน มีความเข้าใจกัน เห็นอกเห็นใจกัน รู้สึกว่าผู้หญิงมีความละเอียดอ่อนและเข้ากันได้ดีกว่าผู้ชาย โดยคู่รักเพศเดียวกันที่เลือกจะคบกันนั้น ไม่ได้ถูกกำหนดตายตัวว่าต้องเป็นหญิงรักหญิงประเภทใด ทุกอย่างขึ้นอยู่กับความพึงพอใจและในอนาคตอาจกลับไปมีคนรักเป็นเพศชายอีกครั้ง หรือจะมีคนรักเป็นเพศหญิงไปตลอดก็ได้

ในปัจจุบันผู้วิจัยได้ค้นพบลักษณะของหญิงรักหญิงอีกรูปแบบหนึ่งซึ่งเรียกกันว่า “ทอม เกย์” คือ ผู้หญิงที่เป็นทอม มีรสนิยมชอบพอกับบุคคลที่เป็นทอมเหมือนกัน จะไม่นิยมคบกับดี ที่เป็นผู้หญิงที่ชอบทอม จากการศึกษาพบว่า “ทอมเกย์” แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ ทอมคิง และทอมควีน ซึ่งทอมคิงจะมีความชอบและคบหาทั้ง ดีและทอมควีน ส่วนทอมควีนจะนิยมคบหาเฉพาะทอมและเลสเบี้ยนที่มีนิสัยห้าวๆ คล้ายผู้ชายเท่านั้น จะไม่คบกับดีเลย อย่างไรก็ตามปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นนี้ ยังเป็นเรื่องที่ค่อนข้างใหม่มาก ยังไม่ค้นพบข้อมูลวิจัยเกี่ยวกับเรื่องทอมเกย์นี้เลย เพียงแต่พบการให้ความหมายและลักษณะท่าทาง จากอินเทอร์เน็ตและการเปิดเผยข้อมูลทางสังคมออนไลน์ (Social Network) ส่วนใหญ่จะพบข้อมูลมากโดยเฉพาะเว็บไซต์ ที่เกี่ยวกับหญิงรักหญิง หรือ Facebook เป็นต้น

ภาพ 5 แสดงลักษณะบุคคลที่แสดงบทบาททอมเกย์

ที่มา: <https://www.facebook.com/ThxmKeyThxmChxbThxm>

แนวคิดที่เกี่ยวกับการตีตราและแนวคิดคนชายขอบ

หากกล่าวถึงประเด็นความคิดเรื่อง "ภาวะความปกติ" และ "ความผิดปกติ" ก็ควรมองถึงการที่จะกล่าวลงความเห็นหาใครเป็น "อาชญากร" หรือ "ผู้กระทำผิด" เป็นเรื่องของบรรทัดฐาน ถ้าไม่ใช่ ของนักสังคมวิทยาก็เป็นของสังคมมนุษย์ที่ได้สร้างรอยมลทินนั้น ขึ้นไว้แก่ผู้ที่มีพฤติกรรม ที่แตกต่างจากบุคคลทั่วไป ทั้งที่ไม่มองถึง "ความแท้จริง" ในพฤติกรรมความต้องการของมนุษย์ แนวความคิดนี้ จึงเป็นบรรทัดฐานที่ใช้ได้กับข้อเท็จจริงด้วย (Facts) กรณีรุกร่วมเพศกับผู้ป่วยทางจิตหรือเด็กที่มีความบกพร่องทางสมองและพัฒนาการของเด็ก ในสังคมมีบรรทัดฐานอะไรที่ บ่งบอกความปกติ ความผิดปกติ อะไรคืออนามัยทางจิต อะไรคือเซวาร์ปัญญาปกติ ผู้เกี่ยวข้องกับเรื่องเหล่านี้ทั้งในทางวิชาชีพ เช่น แพทย์ นักกฎหมาย หรือนักปราชญ์ทางศีลธรรม รวมถึงนักสังคมวิทยาจะตอบปัญหาเหล่านี้ว่า สิ่งที่เกิดขึ้นเป็นอะไรก็ได้ตามแต่ละสังคมจะกำหนดให้เป็น

การที่กลุ่มรุกร่วมเพศหญิงพยายามเรียกร้องสิทธิที่จะหลุดพ้นพันธนาการจากการถูกตีตรากำหนดว่า เป็นผู้เบี่ยงเบน แต่กระแสสังคมส่วนใหญ่ก็ยังคงมองว่าเป็นผู้เบี่ยงเบน และกลุ่มรุกร่วมเพศหญิงเหล่านี้ก็จะถูกสังคมสอนบทเรียนว่า ผู้ฝ่าฝืนกฎในระบบลัทธิความสัมพันธ์ทางเพศแบบชายจริงหญิงแท้ (Heterosexism) ซึ่งการลงโทษทางสังคมนี้ก็คือ การเบียดขับ เป็นบุคคล ออกจากประเภทหนึ่งที่แตกต่างกันบุคคลทั่วไป การยึดยึดความเป็นอื่น (The Other) ซึ่งไม่ใช่พรรคพวก (Social Exclusive) แนวคิดเลสเบียน (Labeling Theory) อาจจะเรียกได้ว่า เป็นผู้สร้าง อัตลักษณ์

ตัวตนว่าเป็นสิ่งชั่วร้าย วิปริตผิดเพี้ยน จิตผิดปกติ ระบบการให้ความเชื่อ ความหมาย ของสังคมหญิง รักหญิง จึงถูกครอบงำและเกิดความเกรงกลัวว่า จะเป็นผู้มีพลังทัดเทียมกับสังคม ที่ยอมรับความเป็นชายจริงหญิงแท้ ถูกจัดเป็นสังคมด้านมืด ไม่มีพื้นที่สำหรับการแสดงพลังอำนาจของรักร่วมเพศหญิง จึงถูกเอารัดเอาเปรียบ ถูกกดขี่ ซึ่งจะออกมาในรูปแบบความรุนแรงหลายระดับทั้งทางจิตใจ ทางความคิด ทางสังคมและทางวัฒนธรรม

นฤพนธ์ ดั้ววิเศษ (ม.ป.ป.) กล่าวถึง นักสตรีนิยมได้ชี้ให้เห็นว่ามนุษย์สามารถแสดงออกในบทบาททางเพศ และอัตลักษณ์ทางเพศได้หลายแบบ แต่เนื่องด้วยสังคมถูกควบคุมด้วยบรรทัดฐานแบบรักต่างเพศและความรู้แบบวิทยาศาสตร์จึงทำให้การแสดงออกทางเพศจำกัดอยู่แค่เพียง “เพศ” ทางชีววิทยา ซึ่งแบ่งแยกเพศเป็นสองแบบเท่านั้น คือ เพศชายและเพศหญิง และบุคคลก็ต้องแสดงออกให้ตรงตามเพศสรีระ ถ้าบุคคลแสดงบทบาททางเพศตรงข้ามกับเพศสรีระก็จะถูกมองว่า “ผิดปกติ” สตรีนิยมพยายามลบล้างมายาคติที่เกิดจากระบบสองเพศ และเสนอให้มองการแสดงออกทางเพศในมิติทางสังคม และวัฒนธรรม รวมทั้งชี้ให้เห็นว่ามีอำนาจทางสังคมบางประการเข้ามากำหนดและควบคุม ความเข้าใจเกี่ยวกับเพศสภาพและเพศวิถีของมนุษย์ และมีความจำเป็นต้องทำความเข้าใจและรื้อทำลายอำนาจเหล่านั้นเพื่อจะไม่ทำให้เกิดการแบ่งแยกกีดกันและสร้างอคติให้กับกลุ่มคนที่มีอัตลักษณ์ทางเพศต่างไปจากบรรทัดฐานที่สังคมกำหนด

สุชาดา ทวีสิทธิ์ (ม.ป.ป.) กล่าวถึง กระบวนการสร้างความเป็นชายขอบ (marginalisation) หมายถึง กระบวนการที่ผลักหรือกดทับให้บุคคลหรือกลุ่มคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ต้องตกอยู่ในสถานะไร้อำนาจ หรือขาดแหล่งอำนาจที่จะมาสนับสนุน ส่งผลทำให้คนกลุ่มนั้นเข้าไม่ถึงความยุติธรรม และทรัพยากรที่จำเป็น ขาดโอกาสทางเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม ทำให้พวกเขาตกอยู่ในภาวะชายขอบ (marginality) คนชายขอบมักรู้สึก ว่า สังคมทำให้พวกเขาไร้ตัวตน หรือแม้กระทั่งเป็นปัญหาของสังคม “ภาวะชายขอบ” “การสร้างภาวะชายขอบ” และ “คนชายขอบ” เป็นมโนทัศน์นามธรรมที่นักสังคมศาสตร์ประดิษฐ์ขึ้น เพื่อทำความเข้าใจปรากฏการณ์ความไม่เป็นธรรมที่ดำรงอยู่ในสังคม ด้วยเหตุนี้กลุ่มคนที่ถูกนักสังคมศาสตร์วิเคราะห์แล้วว่าเป็น “คนชายขอบ” ไม่จำเป็นต้องนิยามตนเองว่าเป็นคนชายขอบเสมอไป แต่ประสบการณ์ที่พวกเขาเผชิญสอดคล้องกับแนวคิดเรื่องคนชายขอบ นักสังคมศาสตร์เชื่อว่าปรากฏการณ์คนชายขอบไม่ใช่ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ และไม่ใช่เป็นเรื่องของกรรมในอดีตภาพ แต่เป็นกระบวนการสร้างทางสังคม โดยใช้ความแตกต่าง (differences) ไปจากบรรทัดฐานมาแบ่งแยก กีดกันและสร้างความเป็นอื่นให้กับคนด้วยกัน เครื่องมือที่ใช้ได้ผลเสมอในการทำให้กลุ่มคนบางกลุ่มกลายเป็นคนชายขอบคือ การตีตรา การแบ่งแยก การกีดกันออกไป และการเลือกปฏิบัติ

การมีพฤติกรรมที่เบี่ยงเบน

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2523) ได้สรุปความหมายของความเบี่ยงเบนไว้ว่า การเบี่ยงเบนเป็นสัญลักษณ์ ตราแสดง หรือป้ายที่ติดอยู่กับบุคคลหนึ่งบุคคลใดหรือการกระทำอย่างหนึ่งอย่างใด อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากระบบการทางสังคม เป็นการนิยามสถานการณ์อย่างหนึ่งจากสถานการณ์ที่แท้จริง เป็นความแตกต่างของสถานการณ์ในช่วงระยะเวลาหนึ่ง หรือพฤติกรรมที่แตกต่างจากทั่วไป

นักวิชาการหลายท่าน พยายามศึกษาเรื่องการเบี่ยงเบนจากหลายๆ ทฤษฎีนอกเหนือจาก "ทฤษฎีตรา" และชี้ให้เห็นถึงความไม่สอดคล้องในความสัมพันธ์ของกระบวนการทางสังคม ว่าไม่มีมาตรฐานสากลอันใดใช้วัดการกระทำที่เรียกว่า "เบี่ยงเบน" สิ่งที่เป็นพฤติกรรมเบี่ยงเบนวันนี้ อาจเป็นสิ่งที่ปกติสามัญในวันพรุ่งนี้ก็ได้ และชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของอำนาจ หน้าที่เข้ามามีส่วนร่วมมากน้อยไม่เท่ากัน กล่าวคือ มีใครคนหนึ่งอยากจะกล่าวหาใครบางคนว่าเป็นผู้เบี่ยงเบน แต่ไม่มีอำนาจก็ทำเช่นนั้นไม่ได้ และได้ยกตัวอย่างในการที่ชี้ชัดลงไปว่า คนผู้นี้เป็นผู้เบี่ยงเบน และมองว่าผู้ที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนหรือที่แตกต่างไปจากคนธรรมดา หรือระหว่างผู้เบี่ยงเบนกับผู้ไม่เบี่ยงเบน เช่น หากมีผู้หญิงสักคนหนึ่งปรากฏกายกลางสาธารณะสังคมโดยไม่มีเสื้อผ้าปกปิดร่างกายเลยสักชิ้น ผู้หญิงคนนี้จะต้องถูกตำรวจดำเนินคดีในข้อหาอนาจาร เพราะทำอุจาดนัยน์ตา การแก้ผ้าเช่นนั้นเวลานี้ถือกันว่าเป็นพฤติกรรมเบี่ยงเบน และผู้ที่กระทำเช่นนั้น ไม่เพียงแต่จะถูกตีตรา แต่จะถูกดำเนินการตามกระบวนการทางสังคม ในทางกลับกันหากผู้หญิงคนเดียวกันนั้นไปปรากฏกายเปลือยบนเวทีเพื่อเป็นการแสดงละคร เธอก็จะไม่ได้ชื่อว่าเป็นผู้เบี่ยงเบน แต่จะมีผู้ชมปรบมือชื่นชมความสามารถทางการแสดงของเธอ

ดังนั้น การกระทำเช่นเดียวกันแม้ทำโดยคนๆ เดียวกัน อาจได้ชื่ออย่างหนึ่งในสถานการณ์หนึ่ง และได้ชื่ออีกอย่างหนึ่งในอีกสถานการณ์หนึ่ง เมื่อเราพูดถึงพฤติกรรมเบี่ยงเบน เราจึงควรตั้งคำถามปัญหาว่า "เบี่ยงเบนในบรรดาของใคร" มีคนบางกลุ่มที่โกรธแค้นการค้าประเวณี ของโสเภณี รังเกียจรักร่วมเพศ ต่อต้านผู้ติดยาเสพติด รังเกียจไม่ยอมรับนักโทษที่ได้รับการอภัยโทษ แต่มีคนบางกลุ่มที่ยอมรับการสูบบุหรี่ และดื่มเหล้า ไม่เพียงแต่ยอมรับการกระทำเหล่านั้น แต่ยังมีโฆษณาชวนเชื่อและเผยแพร่การกระทำเช่นนั้น

เบกเกอร์ (Schaefer and Lamm, 1998, pp. 198-199 อ้างอิงใน วาสนา คุชฎี, 2546) ได้ชี้ให้เห็นถึงพฤติกรรมเบี่ยงเบนเป็นผลจากการที่คนอื่นใช้สิทธิอำนาจ (Sanctions) หรือกฎเกณฑ์ต่อผู้ละเมิดบรรทัดฐานสังคม ดังนั้นผู้เบี่ยงเบนเป็นผลจากการที่คนอื่นประทับตราความเบี่ยงเบน และพฤติกรรมเบี่ยงเบนก็คือ พฤติกรรมของผู้ที่ถูกประทับตราจากคนอื่นว่าเป็นผู้ประพฤติเบี่ยงเบนจากบรรทัดฐานสังคมนั่นเอง

ปฏิกริยาของคนอื่นจึงมีความสำคัญมากกว่าตัวผู้มีพฤติกรรม ปฏิกริยาดังกล่าวจึงเป็นเครื่องมือ ในการประคับประคองทั้งพฤติกรรมและตัวบุคคลผู้เป็นเจ้าของพฤติกรรมนั้นด้วย ดังนั้น การประคับประคองว่าใครคนใดคนหนึ่งเป็นผู้เบี่ยงเบน อันได้แก่ การเป็นเด็กเกเร โสเภณี (ผู้ค้าประเวณี) คนบ้าและรกร่วมเพศเหล่านี้ จึงมีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อการแสดงพฤติกรรมนั้นต่อไป แม้ว่าเขาเพิ่งจะเริ่มทำเช่นนั้นเพียงครั้งเดียวก็ตาม

เบคเกอร์ชี้ให้เห็นว่า ผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการประคับประคอง คือ กลุ่มที่มีอำนาจ เพราะเป็นผู้สร้างกฎหมายและกฎเกณฑ์ต่างๆ ขึ้นมาใช้บังคับสมาชิกในสังคม และเป็นผู้คอยชี้ว่าใคร คือ ผู้กระทำผิดหรือผู้เบี่ยงเบน ซึ่งผู้ที่ถูกประคับประคองมักได้แก่กลุ่มที่ไม่มีอำนาจ เช่น ผู้ที่มีฐานะยากจน ชนชั้นต่ำชนกลุ่มน้อย ในขณะที่คนที่มีอำนาจและชนชั้นสูงมักจะไม่ต้องถูกประณาม และลงโทษ ถึงแม้ว่าจะเป็นผู้ทำผิดหรือเป็นผู้เบี่ยงเบนก็ตาม ดังนั้น พฤติกรรมใดเป็นการเบี่ยงเบนหรือไม่จะเป็นเรื่องที่ถูกระบุโดยมาตรฐานและการตัดสินของกลุ่มที่มีอำนาจในสังคม

พฤติกรรมเบี่ยงเบนนี้ มีจุดรวมอยู่ที่เรื่องการขัดแย้งกันอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ กล่าวคือ การขัดแย้งระหว่างคนกลุ่มเล็กที่มีอำนาจน้อยกับคนกลุ่มใหญ่ที่ทรงพลังทางอำนาจ และความสนใจทางสังคมที่เป็นไปตามกระแสสังคมว่าใครจะเป็นฝ่ายแพ้หรือชนะในการขัดแย้งนั้น ไม่ได้อยู่ที่คุณภาพของบุคคลที่กระทำหรือถูกกระทำ แต่อยู่ที่ว่าใครมีอำนาจควบคุมสถานการณ์นั้นไว้มากกว่ากัน ดังนั้น การเบี่ยงเบนมิได้เป็นลักษณะของการกระทำของบุคคล แต่เป็นผลจากการที่ผู้อื่นใช้กฎเกณฑ์ทางสังคมและกำหนดบทลงโทษกับ "ผู้กระทำผิด" หากว่าผู้ที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนไม่ยอมรับและปฏิเสธต่อการประคับประคองทางสังคมนั้น ก็จะไม่เรียกว่าเป็นผู้ที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบน กล่าวคือ การประคับประคองนั้นไม่เป็นผลสำเร็จ

สรุปได้ว่า หลังจากเมื่อเกิดการประคับประคองทำให้ผู้ที่ถูกสังคมประคับประคองว่าเป็นกลุ่มที่มีความผิดปกติทางเพศของกลุ่มหญิงรักหญิงนั้น เมื่อกลุ่มยังดำรงอัตลักษณ์ของกลุ่มตนต่อไป มีการต่อสู้ขับเคลื่อน เพื่อให้กลุ่มสามารถดำรงอัตลักษณ์ได้ในสังคมโดยไม่ต้องถูกกล่าวหาว่ามีความผิดปกติหรือผิดปกติ จึงเกิดความขัดแย้งขึ้นมาในสังคม อาจจะแสดงออกมาในรูปแบบการเรียกร้องสิทธิต่างๆ ในฐานะประชาชนของประเทศ ผู้ซึ่งต้องเสียภาษีให้แก่รัฐเช่นเดียวกับประชาชนบุคคลอื่นๆ ก็สมควรที่จะได้รับสิทธิประโยชน์ ตลอดจนกฎหมายรับรองชีวิตคู่ ในการศึกษาวิจัยนี้จึงขอแสดงให้เห็นว่า กลุ่มหญิงรักหญิงมีการจัดการความขัดแย้งในเรื่องอัตลักษณ์ทางเพศของตนอย่างไร มีวิธีการปรับตัวอย่างไร และมีทัศนะ ความคิดเห็น ตลอดจนข้อเสนอแนะในเรื่องสิทธิของเธอยังไง เพื่อให้สามารถดำเนินตามวิถีชีวิตของกลุ่มหญิงรักหญิงต่อไปในสังคมเพื่อให้ได้รับการยอมรับจากสังคมอีกด้วย

แนวคิดความขัดแย้งและการจัดการความขัดแย้ง

ความขัดแย้ง ความหมายตาม พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2525 ขัดแย้ง เป็นคำกริยา หมายถึง ไม่ทำตาม ฝ่าฝืน ขึ้นไว้ แย้งกัน ไม่ลงรอย

อรุณ รักธรรม (2530) ได้ให้ความหมายของความขัดแย้งว่า เป็นสถานการณ์หนึ่ง สถานการณ์ใด ที่ฝ่ายกระทำฝ่ายหนึ่งจะเป็นบุคคล กลุ่ม หรือองค์การยอมรับหรือไม่ยอมรับฝ่ายตรงข้ามไม่ว่าจะเป็นทางด้านเป้าหมาย วิธีการ ผลประโยชน์ ค่านิยมประสบการณ์

วันชัย วัฒนศัพท์ (2545) ได้ให้ความหมายของความขัดแย้งไว้ว่า ความขัดแย้งเป็นการต่อสู้กัน หรือการแข่งขันระหว่าง ความคิด ความสนใจหรือผลประโยชน์ มุมมองหรือรสนิยม ค่านิยม แนวทาง ความชอบ อำนาจ สถานภาพ ทรัพยากร ฯลฯ ความขัดแย้งอาจเกิดขึ้นในตัวใคร คนใดคนหนึ่งหรือหลายๆกลุ่มและให้คำนิยามไว้ในหนังสือความรู้เบื้องต้นกระบวนการแก้ปัญหา ข้อพิพาทที่เหมาะสมว่าความขัดแย้งเกิดขึ้นเมื่อคนตั้งแต่สองคนขึ้นไปโต้แย้งกันในประเด็นของ ค่านิยมหรือแข่งขันในเรื่องของอำนาจสถานภาพเป้าหมาย และทรัพยากรที่มีจำกัดซึ่งอาจจะเป็นความขัดแย้งที่แฝงอยู่กำลังเกิดขึ้นหรืออาการแสดงแล้ว

ชูเกียรติ มุทธากาญจน์ (2545) กล่าวว่า ความขัดแย้งเป็นปรากฏการณ์ตามธรรมชาติ เป็นภาวะปกติที่เกิดขึ้นได้ในสังคม ความขัดแย้งเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ ควรแปลงสภาพให้เป็นประโยชน์ และใช้เหตุผลในการแก้ไขความขัดแย้ง

โยฮัน กัลป์ตุง (Johan Galtung, n.d. อ้างอิงใน หรรษา ธมฺมหาโส, พระมหา, 2548, หน้า 30) ได้อธิบายความขัดแย้งไว้ว่า มนุษย์นั้นมีความต้องการขั้นพื้นฐาน 4 ประการ คือ 1) การดำรงชีวิต (Survival) 2) การมีความเป็นอยู่ที่ดี (Welfare) 3) การมีเสรีภาพ (Freedom) และ 4) การมีเอกลักษณ์และความรู้สึกมีความหมายในชีวิต (Identity) แต่การที่มนุษย์ไม่ได้รับการตอบสนอง ความต้องการ หรือไม่สามรถที่จะสนองตอบความต้องการขั้นพื้นฐานดังกล่าวให้แก่ตัวเองได้อย่างเพียงพอ จึงทำให้มนุษย์เกิด “ความขัดแย้ง” ดังนั้น โยฮัน กัลป์ตุง จึงกล่าวว่า ความขัดแย้งเกี่ยวข้องกับพฤติกรรม (การกระทำ) ของบุคคล” หมายถึงว่า “การที่บุคคล หรือกลุ่มบุคคลมีทัศนคติที่เป็นอริต่อกัน เช่นที่เกิดขึ้น เมื่อคนๆ หนึ่งเห็นว่าคนอีกคนหนึ่งกำลังขัดขวางเขาในอันที่จะได้มาซึ่งสิ่งที่เขาต้องการ” ซึ่งให้เห็น “จากทัศนคติดังกล่าวเป็นอาการอย่างหนึ่งของความขัดแย้ง และอาจจะนำมาซึ่งพฤติกรรมในรูปแบบที่ทำร้าย ทำร้าย หรือก่อให้เกิดความเสียหายต่อคู่ริ หรือแม้แต่ตนเอง”

คริสโตเฟอร์ มัวร์ (2539) ได้แบ่งประเภทของความขัดแย้งออกเป็น 5 ประเภท คือ

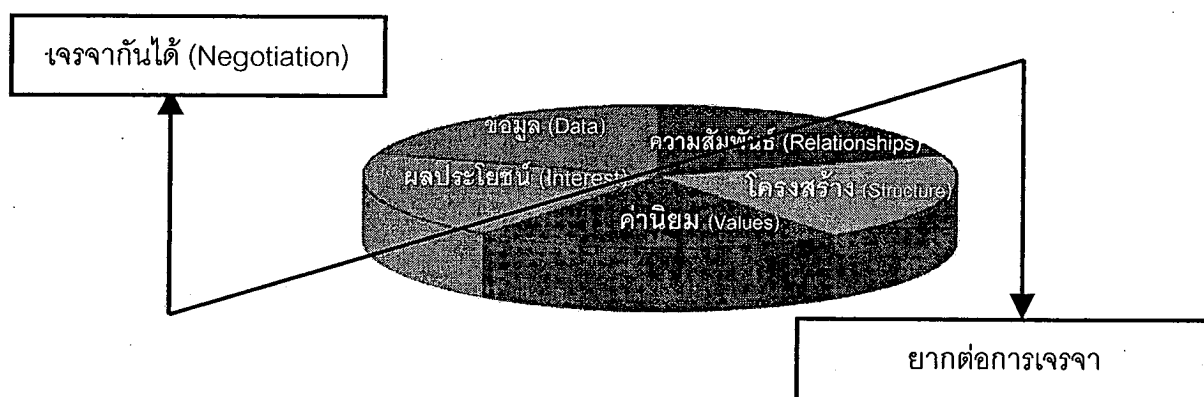
1. ความขัดแย้งด้านข้อมูล (Data Conflict) ได้แก่ ข้อมูลขัดกัน ขาดข้อมูล เข้าใจผิด ขาดการสื่อสาร หรือสื่อสารไม่ถูกต้อง สืบสวนเรื่องหน้าที่ มุมมองต่างกันในเรื่องของข้อมูล

2. ความขัดแย้งด้านผลประโยชน์ (Interest Conflict) ได้แก่ ขัดแย้งเกี่ยวกับทรัพยากร ทางด้านธรรมชาติ หรือสิ่งต่างๆ ที่ปรารถนาและต้องการ เช่น อำนาจ ตำแหน่งหน้าที่

3. ความขัดแย้งด้านความสัมพันธ์ (Relationship Conflict) ได้แก่ บุคลิกภาพ และ พฤติกรรมที่ต่างกัน พฤติกรรมทางลบที่เกิดขึ้นซ้ำซาก และวิธีการในการทำสิ่งต่างๆ แตกต่างกัน เช่น วิธีการทำงานต่างกัน การตัดสินใจต่างกัน

4. ความขัดแย้งด้านโครงสร้าง (Structural Conflict) ได้แก่ การแก่งแย่งโดย เปลี่ยนแปลงระเบียบกฎเกณฑ์เดิมด้วย ขัดแย้งเกี่ยวกับระเบียบปฏิบัติ นโยบายที่ถูกกำหนดอย่างไม่เป็นธรรม ความขัดแย้งเนื่องจากขาดความยุติธรรม

5. ความขัดแย้งด้านคุณค่าหรือค่านิยม (Value Conflict) ได้แก่ ศาสนา โลกทัศน์หรือ ความเชื่อต่างกัน การให้ความสำคัญที่ต่างกัน เกณฑ์ประเมินต่างกัน ภูมิหลังทางวัฒนธรรมต่างกัน ภูมิหลังส่วนบุคคลต่างกัน พื้นฐานทางประวัติศาสตร์ต่างกัน

ภาพ 6 แสดงวงกลมความขัดแย้งทั้ง 5 ประเภท

ที่มา: วันชัย วัฒนศัพท์, 2537

การจัดการความขัดแย้ง

เมื่อเกิดความขัดแย้งขึ้นจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องจัดการกับความขัดแย้งให้ยุติลงบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการความขัดแย้งอาจเลือกใช้วิธีการจัดการความขัดแย้งได้หลายแบบซึ่งวิธีการต่างๆก็ขึ้นอยู่กับลักษณะของความขัดแย้ง คริสโตเฟอร์ ดับเบิลยูมัวร์ (1996 อ้างอิงใน วันชัย วัฒนศัพท์, 2547, หน้า 5-16) ได้วิเคราะห์ถึงแนวทางการจัดการความขัดแย้งได้ดังนี้

1. การหลีกเลี่ยงปัญหา (Avoidance) เป็นการจัดการความขัดแย้งโดยการหลีกเลี่ยงที่จะเผชิญหน้ากับปัญหาโดยไม่อยากรู้สึกถึงความไม่สบายใจที่มาพร้อมกับความขัดแย้งและมองว่าประเด็นความขัดแย้งที่เกิดขึ้นนั้นยังไม่ค่อยมีความสำคัญมากนักและเชื่อว่าตนเองไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับความขัดแย้งอีกทั้งเชื่อว่าตนเองไม่มีอำนาจที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีได้หรือยังไม่พร้อมที่จะเข้าสู่การเจรจาจึงทำให้ความขัดแย้งยังไม่ได้รับการแก้ปัญหา ดังนั้นความขัดแย้งที่เกิดขึ้นก็จะยังคงอยู่

2. การเจรจาต่อรอง (Negotiation) เป็นวิธีการจัดการความขัดแย้งที่เป็นการรักษาความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มที่มีความขัดแย้งเกิดขึ้นแล้วคู่กรณีจะร่วมกันสร้างความสัมพันธ์ระหว่างกันชั่วคราวเพื่อเป็นการเปิดโอกาสให้คู่กรณีได้อธิบายหรือบอกเล่าความต้องการและผลประโยชน์ของทั้งฝ่ายตนเองและฝ่ายอื่นเป็นการเรียนรู้และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในบางอย่างต่อเนื่องเป็นวิธีการแก้ปัญหาความขัดแย้งในประเด็นที่ไม่มีความซับซ้อนมากผลของการจัดการความขัดแย้งแบบเจรจาต่อรองจะเกิดผลลัพธ์ในลักษณะ ชนะ-ชนะ

3. การเจรจาไกล่เกลี่ยคนกลาง (Mediation) เป็นกระบวนการเจรจาต่อรองโดยมีบุคคลที่สามที่ได้รับการยอมรับจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับประเด็นความขัดแย้งโดยบุคคลที่สามนี้มีได้มีอำนาจใดๆในการตัดสินในปัญหาโดยตรงแต่เป็นคนกลางที่จะช่วยให้คู่กรณีที่มีความขัดแย้งกันนั้นบรรลุข้อตกลงร่วมกันและเป็นที่ยอมรับของทุกฝ่ายวิธีนี้จะเป็นการให้อำนาจในการตัดสินใจอยู่ที่คู่กรณีที่มีความขัดแย้งกันในการเจรจาไกล่เกลี่ยคนกลางจะเกิดขึ้นด้วยความสมัครใจของคู่กรณีที่มีความประสงค์ให้ผู้อื่นที่เข้ามาช่วยแก้ปัญหาความขัดแย้งให้ยุติลงการเจรจาไกล่เกลี่ยจะเกิดขึ้นเมื่อคู่กรณีมีความเห็นว่าพวกเขาไม่อาจที่จะจัดการกับปัญหาความขัดแย้งได้ด้วยตนเองในการจัดการความขัดแย้งโดยการเจรจาไกล่เกลี่ยคนกลางจะให้ผลลัพธ์ในลักษณะชนะ-ชนะ

4. อนุญาโตตุลาการ (Arbitration) เป็นกระบวนการจัดการความขัดแย้งที่คู่กรณีมีความสมัครใจที่จะร้องขอให้บุคคลที่สามที่เป็นกลางและไม่มีส่วนได้ส่วนเสียช่วยตัดสินในปัญหาความขัดแย้งผลการตัดสินใจนั้นอาจเป็นเพียงคำแนะนำหรือเป็นสิ่งผูกมัดที่จะต้องปฏิบัติตามอนุญาโตตุลาการอาจดำเนินการโดยคนเดียวหรือคณะบุคคลก็ได้สิ่งที่สำคัญคือบุคคลที่สามจะต้องไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับความขัดแย้งนั้นๆเลยกระบวนการอนุญาโตตุลาการเป็นกระบวนการที่มีลักษณะความเป็นส่วนตัวผลของการตัดสินไม่จำเป็นที่จะต้องเปิดเผยให้เป็นสาธารณะในการดำเนินการมีลักษณะที่ไม่เป็นทางการมีค่าใช้จ่ายน้อยและมีความรวดเร็วกว่ากระบวนการทางศาลในกระบวนการอนุญาโตตุลาการคู่กรณีสามารถเลือกผู้ที่จะมาทำหน้าที่เป็นคนกลางซึ่งทำให้คู่กรณี

รู้สึกสบายใจในการเข้าสู่กระบวนการผลลัพธ์ของกระบวนการอนุญาโตตุลาการออกมาเป็นลักษณะแพ้-ชนะ

5. กระบวนการทางศาล (Judicial approach) เป็นกระบวนการจัดการความขัดแย้งที่ผ่านขั้นตอนสถาบันที่จัดตั้งขึ้นตามระบบที่สังคมยอมรับวิธีนี้เป็นการนำความขัดแย้งไปสู่กระบวนการแก้ปัญหาโดยรัฐโดยที่คู่กรณีมักจะจำนนยอมความขึ้นมาเป็นตัวแทนในการสู้คดีกันซึ่งจะมีคนกลางคือผู้พิพากษาเป็นผู้พิจารณาตัดสินความขัดแย้งที่เป็นไปตามบรรทัดฐานของสังคมและอยู่ในกรอบของกฎหมายที่มีอยู่ผลการตัดสินจะออกมาเป็นแพ้ – ชนะและมีผลบังคับใช้ตามกฎหมายโดยที่คู่กรณีไม่สามารถมีอำนาจในการตัดสินใจใดๆ

6. กระบวนการออกกฎหมาย (Legislative approach) เป็นวิธีการแก้ปัญหาความขัดแย้งโดยรัฐที่อาศัยวิธีการทางกฎหมายมักจะใช้กับข้อพิพาทใหญ่ที่มีผลกระทบต่อคนส่วนมากแต่ก็อาจจะเกิดผลต่อคนบางกลุ่มการตัดสินใจก็เป็นกระบวนการออกมาเป็นแพ้-ชนะโดยการลงคะแนนออกเสียงคนทั่วไปมีอิทธิพลต่อผลการตัดสินใจเฉพาะการที่เขาหรือผู้ที่เห็นด้วยกับเขาสามารถสร้างกระแสหรือผลักดันให้ผู้ที่จะออกกฎหมายเห็นสอดคล้องกับเขาและให้คะแนนตามความเห็นนั้นๆ

7. วิธีการที่ไม่ใช้ความรุนแรงหรืออหิงสา (Nonviolent action) เป็นกระบวนการที่อาศัยคนหรือกลุ่มคนที่รวมตัวกันเพื่อกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งหรือต่อต้านการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งเช่นการประท้วงอย่างสันติแต่ผลของการชุมนุมประท้วงนั้นก็ยังออกมาเป็นแพ้ – ชนะเพราะถ้าไม่ได้ก็จะรู้สึกว่าแพ้ถ้าได้ตามข้อเรียกร้องที่ต้องการจะรู้สึกว่าตนเองเป็นฝ่ายชนะเพื่อให้คู่กรณีปฏิบัติตามในสิ่งที่ตนเองต้องการเรียกร้องแต่การกระทำด้วยวิธีนี้จะต้องไม่เป็นการบีบบังคับหรือใช้ความรุนแรงการปฏิบัติการไม่ใช้ความรุนแรงนี้อาจจะทำโดยคนเดียวหรือเป็นกลุ่มก็ได้และอาจจะทำอย่างเป็นทางการหรือไม่เป็นทางการก็ได้

8. การใช้ความรุนแรง (Violence) กระบวนการนี้จะเกิดขึ้นนั้นอยู่บนพื้นฐานที่ว่าคู่กรณีหรือทรัพย์สินของคู่กรณีมีคุณค่าสูงและมีคุณค่าทางการดำรงอยู่ในสังคมนั้นๆสูงมากพอจะทำให้เกิดการใช้ความรุนแรงที่จะช่วงชิงสิ่งที่จะทำให้การใช้ความรุนแรงได้ผลคือคู่กรณีจะต้องมีอำนาจในการต่อรองมากพอที่จะทำลายคู่ต่อสู้และทำให้ฝ่ายตรงข้ามรับรู้ได้ว่าตนเองมีพลังและมีอำนาจในการต่อสู้มากพอการใช้ความรุนแรงนั้นมักได้รับการตอบสนองออกมาในลักษณะตาต่อตาฟันต่อฟันและผลของการใช้ความรุนแรงจะออกมาเป็นแพ้ – ชนะ

9. การระงับข้อพิพาททางเลือก (Alternative Dispute Resolution Process) เป็นการที่ให้ความสำคัญกับการเจรจาไกล่เกลี่ยโดยมีคนกลางที่ได้รับการยอมรับจากคู่กรณีมาเป็นผู้ไกล่

เกลี้ยโดยที่คนกลางนั้นไม่มีอำนาจในการตัดสินถูกผิดประเด็นความขัดแย้งที่เกิดขึ้นเพียงแต่เป็นผู้ที่ช่วยกำกับดูแลกระบวนการหาทางออกของปัญหาให้เป็นไปตามกติการมีความโปร่งใสได้รับสิทธิที่เท่าเทียมกันกระบวนการดังกล่าวจะมุ่งเน้นหาข้อยุติที่เป็นทางเลือกร่วมกันที่ทุกฝ่ายมีความพึงพอใจผลลัพธ์ของกระบวนการจะออกมาในลักษณะชนะ-ชนะ

จากสิ่งที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่าในการจัดการความขัดแย้งมีวิธีการที่หลากหลายที่จะส่งผลต่อผลลัพธ์ที่ออกมาไม่ว่าจะเป็นลักษณะแพ้หรือชนะ หรือในลักษณะที่ทั้งสองฝ่ายมีความเท่าเทียมกันต่างฝ่ายต่างชนะมีผลทำให้คู่กรณีมีความพึงพอใจทั้งสองฝ่ายซึ่งในแนวทางการจัดการความขัดแย้งนั้นผลลัพธ์ที่ทุกฝ่ายปรารถนาที่จะให้เกิดขึ้นจะยังคงรักษาสัมพันธภาพที่ดีระหว่างคู่กรณีให้ดำรงอยู่

แนวคิดที่เกี่ยวกับการปรับตัว

วรารภรณ์ ตระกูลสฤษดิ์ (2545) กล่าวว่า การปรับตัวหมายถึงกระบวนการที่บุคคล ใช้อย่างเต็มความสามารถในการปรับตนเองเมื่อต้องเผชิญกับสภาพปัญหาความอึดอัดใจ ความคับข้องใจ ความเครียด ความทุกข์ใจ ความวิตกกังวลต่างๆ ฯลฯ จนเป็นสภาพการณ์ที่บุคคลนั้นๆ สามารถอยู่ในสภาพแวดล้อมหรือสภาพปัญหานั้นได้

ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์ (2530) ได้ให้ความหมายของการปรับตัวไว้ว่า หมายถึง ผลของความพยายามของบุคคลที่พยายามปรับสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นแก่ตนเอง ไม่ว่าปัญหานั้นจะเป็นปัญหาด้านบุคลิกภาพ ด้านความต้องการ หรือด้านอารมณ์ให้เหมาะสม กับสภาพแวดล้อมจนเป็นสภาพการณ์ที่บุคคลนั้นสามารถอยู่ได้ในสภาพแวดล้อมนั้นๆ และถ้าบุคคลนั้นปรับตัวแล้วสามารถอยู่ในสภาพแวดล้อมนั้นๆ ได้อย่างมีความสุขแสดงว่าบุคคลนั้นมีสุขภาพจิตดี

Lazarus (1969 อ้างอิงใน นิภา นิธิยานน, 2530) กล่าวว่า การปรับตัวตามความหมายทางจิตวิทยา หมายถึง การที่มนุษย์ต้องต่อสู้เพื่อความสมดุลแห่งชีวิตอันเป็นไปตามแรงผลักดันสองประการ คือ แรงกระตุ้นภายนอกอันเกิดจากสิ่งแวดล้อมและสังคม และแรงกระตุ้นภายในอันเกิดจากสภาพสรีระภายในร่างกายและประสบการณ์ในอดีตของบุคคลแต่ละคน

ฐิติย์ ปานปรีชา (2539) สรุปว่า การปรับตัวเป็นกระบวนการทางจิตที่คนนำมาใช้เพื่อให้บรรลุถึงความต้องการต่างๆ ของตนเองและสังคมและเข้าได้กับสภาพแวดล้อมที่เป็นอยู่หรือที่เปลี่ยนแปลงไป และยังเป็นวิธีการที่ให้คนคงไว้ซึ่งสุขภาพจิตที่ดีด้วยการแก้ปัญหา หาทางออกเพื่อขจัดหรือผ่อนคลาย ความทุกข์ ความคับข้องใจ หรือความเครียด

Rambo (1984) อธิบายความหมายของการปรับตัวว่า เป็นการตอบสนองของบุคคลที่จะเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมภายในหรือภายนอกตน โดยการตอบสนองนี้จะเป็นไปในทางบวก ทั้งนี้เพื่อรักษาความมั่นคงของชีวิตไว้

Roy (1999) กล่าวไว้ว่า การปรับตัว หมายถึง กระบวนการและการแสดงออกซึ่งความคิดและความรู้สึกอันประกอบด้วยควมมีสติรู้และความตระหนักของบุคคล ทั้งในแง่ของปัจเจกชนหรือเป็นกลุ่ม เพื่อก่อให้เกิดการหลอมรวมของบุคคลกับสิ่งแวดล้อม

จากความหมายดังกล่าวพอสรุปได้ว่า การปรับตัว คือ การที่บุคคลสามารถขัดเกลาหรือการปรับพฤติกรรมของตนให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงเพื่อให้สามารถบรรลุจุดมุ่งหมายที่ต้องการ ไม่ว่าจะเป็นปัญหาด้านบุคลิกภาพ ด้านความต้องการ หรือด้านอารมณ์ เพื่อให้มีชีวิตอยู่อย่างปกติสุขทั้งกายและใจ การปรับตัวที่ดีต้องช่วยบรรเทาความทุกข์ความคับข้องใจ หรือความเครียดได้ โดยสิ่งสำคัญที่สุด คือ การที่บุคคลนั้นรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของสังคมและสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้เป็นอย่างดีและหากบุคคลนั้นสามารถปรับตัวและอยู่ในสภาพแวดล้อมนั้นๆ ได้อย่างมีความสุข แสดงว่าบุคคลนั้น มีสุขภาพจิตดี รวมถึงมีความเชื่อมั่นในตนเองและเห็นคุณค่าของตนเอง

ทฤษฎีการปรับตัวของ Roy (1999) ซึ่งจะกล่าวถึงดังต่อไปนี้ ได้นำทฤษฎีระบบทั่วไปมาประยุกต์ใช้ โดยระบบจะประกอบด้วยสิ่งนำเข้า (Input) กระบวนการควบคุม (Control Processes) สิ่งนำออก (Output) และ กระบวนการย้อนกลับ (Feedback Processes) ซึ่งสิ่งนำเข้า หมายถึง สิ่งที่เกิดจากการปรับตัวของบุคคล มีทั้งภายนอกและภายใน โดยสิ่งเร้าภายนอกมาจากสิ่งแวดล้อมรอบๆ ตัว สิ่งเร้าภายในมาจากภายในตัวบุคคลซึ่งอาจเป็นสิ่งเร้าทางกายภาพ สรีระภาพ จิตสังคม หรือหลายอย่างรวมกัน สิ่งเร้าตรง (Focal Stimuli) หมายถึง สิ่งเร้าภายในหรือภายนอกที่บุคคลกำลังเผชิญอยู่ในขณะนั้นโดยตรง เปรียบได้กับระดับของการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมที่มากระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมปรับตัว สิ่งเร้าร่วม (Contextual Stimuli) หมายถึง สิ่งเร้าอื่นๆ ที่มีอยู่ในสภาพการณ์นั้นๆ และมีผลต่อสิ่งเร้าตรง โดยอาจมีผล

ทางบวกหรือทางลบต่อการปรับตัวได้ สิ่งเร้าร่วมทางบวกจะช่วยให้บุคคลมีการปรับตัวได้เหมาะสม ซึ่งเปรียบเสมือนสิ่งที่จะช่วยลดอิทธิพลจากสิ่งเร้าตรงทำให้ปัญหาในการปรับตัวลดน้อยลง สิ่งเร้าร่วมทางลบเปรียบเสมือนตัวเสริมความรุนแรงของสิ่งเร้าตรงที่ก่อให้เกิดปัญหาการปรับตัวเพิ่มขึ้น สิ่งเร้าแฝง (Residual Stimuli) หมายถึง ปัจจัยอื่นๆ ทั้งภายในและภายนอกตัวบุคคลที่มีผลต่อสถานการณ์ ในขณะนั้น ซึ่งประกอบด้วยความเชื่อ ประเพณี วัฒนธรรม ส่งผลต่อการปรับตัวของบุคคลไม่ชัดเจน สิ่งเร้าดังกล่าวก่อให้เกิดเป็นระดับการปรับตัว (Adaptation Level)

ซึ่งหมายถึง ขอบเขตที่แสดงถึงความสามารถของบุคคลในการตอบสนองทางบวกต่อสถานการณ์หนึ่ง ถ้าสิ่งเร้าอยู่ในขอบเขตความสามารถในการปรับตัวของบุคคลจะมีการตอบสนองในทางบวกหรือเกิดพฤติกรรมการปรับตัวที่เหมาะสม แต่ถ้าอยู่นอกขอบเขตแล้วบุคคลจะตอบสนองในทางลบ หรือมีพฤติกรรมการปรับตัวที่ไม่เหมาะสม ระดับการปรับตัวของบุคคลมีขอบเขตจำกัดไม่เหมือนกันหากกล่าวว่าหญิงรักหญิงก็เสมือนเป็นบุคคลซึ่งถือว่าเป็นระบบหนึ่งตาม ทฤษฎีที่ Roy นำมาประยุกต์ใช้ซึ่งต้องประกอบด้วยสิ่งนำเข้า กระบวนการควบคุม สิ่งนำออก และกระบวนการย้อนกลับเช่นกัน ในกรณีของหญิงรักหญิงสิ่งนำเข้าหรือว่าสิ่งเร้าที่นำเข้ามาในระบบอาจหมายถึงทัศนคติทางสังคมและการสนับสนุนจากครอบครัว และกระบวนการควบคุมอาจหมายถึงปัจจัยภายในบุคคล เช่น การมีความคิดก้าวหน้าและการเห็นคุณค่าในตนเอง ซึ่งการตอบสนองของหญิงรักหญิงในทางบวกหรือการเกิดพฤติกรรมการปรับตัวที่เหมาะสม จึงขึ้นอยู่กับระดับและลักษณะของสิ่งเร้าที่มากกระทบ ตลอดจนความสามารถของกระบวนการควบคุมภายในของหญิงรักหญิงด้วย บุคคลจึงจำเป็นต้องมีการปรับตัวเพื่อดำรงสภาวะสมดุลเพื่อให้เกิดความมั่นคงทางด้านร่างกาย จิตใจ สังคม กลไกที่บุคคลใช้ในการปรับตัวต่อสิ่งเร้าที่มารบกวนจะประกอบด้วย 2 ส่วน คือ กลไกการควบคุม เป็นกลไกการปรับตัวที่เกิดขึ้นอัตโนมัติโดยที่บุคคลไม่รู้สึกรู้ส เป็นการทำงานร่วมกันของระบบประสาท ระบบต่อมไร้ท่อ การรับรู้และการตอบสนองเพื่อควบคุมการทำงานให้อยู่ในภาวะสมดุล กลไกการรับรู้เป็นกลไกการปรับตัวที่เกิดจากประสบการณ์และการเรียนรู้ซึ่งเกี่ยวข้องกับกระบวนการทางจิตสังคมที่บุคคลใช้ในการปรับตัวให้เข้ากับภาวะเครียด กลไกสองส่วนนี้จะเกิดควบคู่กันเสมอโดยมีการรับรู้เป็นสื่อกลางทำงานร่วมกันเสมือนว่าเป็นหนึ่งเดียวกัน เพื่อให้บุคคลสามารถปรับตัว ต่อการรับรู้เป็นสื่อกลาง ทำให้บุคคลสามารถปรับตัวต่อสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลาได้ กระบวนการควบคุมนี้ทำให้เกิดพฤติกรรมการปรับตัว 4 ด้าน คือ

1. การปรับตัวทางสรีระวิทยาและกายภาพ (physiologic-physical mode) โดยที่การปรับตัว ทางกายภาพ หมายถึง การตอบสนองทางร่างกายของบุคคลต่อสภาวะแวดล้อมและการปรับตัวทางสรีระวิทยานั้น หมายถึง กิจกรรมการทำงานของเซลล์ เนื้อเยื่อ อวัยวะ และทุกระบบที่ประกอบกันขึ้นมาเป็นร่างกายมนุษย์ สำหรับในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยเลือกที่จะไม่ศึกษาการปรับตัวในด้านนี้

2. การปรับตัวด้านอัตมโนทัศน์ (Self-concept Mode) เป็นการปรับตัวที่มุ่งรักษา ความมั่นคงของจิตใจที่เน้นในด้านจิตใจและจิตวิญญาณของบุคคลที่เกี่ยวกับความเชื่อ และความรู้สึกที่บุคคล ยึดเหนี่ยวกับตนเองในช่วงเวลาหนึ่ง โดยจะเป็นการรับรู้ทั้งที่เกิดขึ้นภายในตนเองการรับรู้

ปฏิกิริยาจากบุคคลอื่นๆ ที่มีต่อตนเองทั้งในด้านรูปร่างหน้าตา ความสามารถ เจตคติความรู้สึก และภูมิหลังต่างๆ การรับรู้สิ่งเหล่านี้มีอิทธิพลต่อบุคลิกภาพ พฤติกรรม และการแสดงออกของบุคคลโดยตรง แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ

2.1 อัตมโนทัศน์ทางกาย (Physical Self) เป็นความรู้สึกของตนเองต่อร่างกายของตนเองซึ่งเกี่ยวข้องกับขนาด รูปร่าง ร่างกาย และรูปร่างหน้าตา สมรรถภาพในการทำงานของอวัยวะต่างๆ ความรู้สึก ภาวะสุขภาพและสมรรถภาพทางเพศ ซึ่งอัตมโนทัศน์ทางด้านกายภาพจะประกอบไปด้วยด้านการรับรู้ความรู้สึกของร่างกาย เป็นความรู้สึกเกี่ยวกับสภาวะ และสมรรถภาพของร่างกายและด้านภาพลักษณ์ เป็นความรู้สึกเกี่ยวกับขนาด รูปร่างหน้าตา และท่าทางของตนเอง

2.2 อัตมโนทัศน์ส่วนตัว (Personal Self) เป็นความรู้สึกเกี่ยวกับตนเองด้านความเชื่อ ค่านิยม ความคาดหวัง และความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง ประกอบด้วย ความมั่นคงแห่งตน ซึ่งหมายถึงการที่บุคคลจะมีการปรับตัวเพื่อดำรงไว้ซึ่งความรู้สึกมั่นคง ปลอดภัยในตนเอง หรือความมั่นคงในชีวิต ถ้าความรู้สึกถูกคุกคามจะก่อให้เกิดความรู้สึกวิตกกังวล ความกลัว และความไม่แน่ใจ ด้านปณิธานแห่งตน (Self-ideal) เป็นสิ่งที่บุคคลมุ่งหวังที่จะทำหรือมุ่งหวังที่จะเป็น ซึ่งเป็นพื้นฐานในการแสดงพฤติกรรมเพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามที่มุ่งหวังไว้ ถ้าบุคคล ไม่สามารถประสบผลสำเร็จตามที่มุ่งหวังและไม่สามารถปรับตัวได้ก็จะมีความรู้สึกสูญเสียอำนาจอันจะนำมาซึ่งความรู้สึกไร้ค่า ท้อแท้ สิ้นหวังและเบื่อชีวิต ด้านศีลธรรมจรรยาและจิตวิญญาณ แห่งตนซึ่งบุคคลจะใช้คุณธรรมจรรยาของตนเป็นเกณฑ์ในการปฏิบัติและพิจารณาตัดสิน สิ่งต่างๆ ที่เกี่ยวกับตนเองว่าเป็นสิ่งที่ถูกหรือผิด ดีหรือเลว ร่วมกับความเชื่อที่ตนเองยึดถืออยู่ ถ้าบุคคลรู้สึกว่าละเมิดกฎเกณฑ์ หรือมาตรฐานทางศีลธรรมจรรยาที่กำหนดไว้จะเกิดความรู้สึกผิดและติเตียนตนเอง นอกจากนี้ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองยังเป็นส่วนที่เกี่ยวข้องกับการรับรู้ ของบุคคลต่อคุณค่าของตนเองความรู้สึกว่าตนเองมีประโยชน์ ได้รับการยอมรับจากบุคคลอื่นๆ หรือไม่ มากน้อยเพียงใด ถ้าบุคคลมีการพัฒนาในส่วนของอัตมโนทัศน์ด้านร่างกายดังที่กล่าวมา ดีแล้ว ก็จะมีการรับรู้ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองดีด้วย เนื่องจากความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองนั้น จะประกอบอยู่ในทุกส่วนของอัตมโนทัศน์

3. การปรับตัวด้านบทบาทหน้าที่ (Role Function Mode) การปรับตัวด้านการปฏิบัติตามบทบาทนั้นมุ่งเน้นไปที่บทบาทที่บุคคลได้รับในสังคม บทบาทก็คือ หน่วยงานการทำงานหนึ่งของสังคมซึ่งมีความหมายถึงความคาดหวังว่าบุคคลจะสามารถปฏิบัติหน้าที่ของตนที่มีต่อบุคคลอื่นๆ ได้อย่างไร เป็นปฏิกิริยาการตอบสนองของบุคคลต่อสิ่งเร้าเพื่อให้เกิดความมั่นคงทางด้านสังคม

โดยเป็นการปรับตัวทางสังคมที่เน้นบทบาทและตำแหน่งหน้าที่ของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับบุคคลอื่นๆ ซึ่งจะต้องปรับตัวตามบทบาทหน้าที่ของตนเองตามที่สังคมคาดหวังไว้อย่างเหมาะสม Roy ได้แบ่งบทบาทของทฤษฎีนี้เป็น 3 ประเภท คือ

3.1 บทบาทปฐมภูมิ (Primary Role) เป็นการแบ่งบทบาทตามเพศและระดับพัฒนาการ ซึ่งจะเป็นเกณฑ์ในการกำหนดพฤติกรรมที่เหมาะสมของบุคคลในช่วงหนึ่งๆ ของชีวิต เช่น เด็ก วัยรุ่น ผู้ใหญ่ ผู้สูงอายุ เป็นต้น

3.2 บทบาททุติยภูมิ (Secondary Role) เป็นบทบาทที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติหน้าที่ในสังคม ซึ่งมีอิทธิพลต่อชีวิตและการแสดงพฤติกรรมของบุคคลในสถานการณ์ที่ต่างๆ กันตามระดับพัฒนาการและตามบทบาทปฐมภูมิ ได้แก่ บทบาทในครอบครัว เช่น บิดามารดา สามี ภรรยา บทบาทตามอาชีพ เช่น หมอ ครู เป็นต้น

3.3 บทบาทตติยภูมิ (Tertiary Role) เป็นบทบาทชั่วคราวที่บุคคลนั้นได้รับ ซึ่งมีความสำคัญน้อยกว่าบทบาททุติยภูมิ เช่น บทบาทสมาชิกสมาคม ชมรมหรือองค์กรต่างๆ เป็นต้น ปัญหาการปรับตัวด้านบทบาทหน้าที่ ถ้าบุคคลสามารถปฏิบัติตามบทบาทในสังคมได้ อย่างเหมาะสมและเป็นที่ยอมรับของบุคคลอื่นจะทำให้เกิดความรู้สึกมั่นคง รู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของสังคม และจะอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข การแสดงบทบาทหน้าที่ที่เหมาะสม ประกอบไปด้วย พฤติกรรมการแสดงออกตามบทบาทต้องเป็นไปตามที่คาดหวังและต้องมีเจตคติที่ดี ต่อบทบาทหน้าที่ที่ตนดำรงอยู่ ในทางตรงกันข้ามถ้าบุคคลมีปัญหาในการปรับตัวตามบทบาท จะทำให้บุคคลนั้นอยู่ในสังคมอย่างไม่มีความสุข ปัญหาการปรับตัวด้านบทบาทหน้าที่จะแสดงออกใน 4 รูปแบบ คือ

1. การไม่สามารถดำรงบทบาทใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Ineffective Role Transition) หมายถึง ภาวะที่บุคคลไม่สามารถมีพฤติกรรมตามบทบาทได้อย่างสมบูรณ์เนื่องจากไม่เข้าใจ ขาดความรู้หรือไม่มีแบบอย่างในบทบาทนั้น

2. การแสดงบทบาทหน้าที่ไม่ตรงกับความรู้สึกที่แท้จริง (Role Distance) หมายถึง ภาวะที่บุคคลแสดงบทบาทได้เหมาะสมทั้งด้านพฤติกรรมและวาจาแต่ไม่ตรงกับความรู้สึกที่แท้จริง เช่น ผู้ป่วยแสดงกิริยาสดชื่นแจ่มใสเพื่อปกปิดความวิตกกังวลและความกลัวที่ตนมีต่อความเจ็บปวด เป็นต้น

3. ความขัดแย้งในบทบาท (Role Conflict) หมายถึง ภาวะที่บุคคลไม่สามารถแสดงบทบาทของตนเองได้อย่างเต็มที่ตามที่ควรจะเป็นจะก่อให้เกิดความรู้สึกขัดแย้งในบทบาทนั้น

เช่น ผู้หญิงที่ใช้เวลาส่วนใหญ่กับการทำงานนอกบ้านไม่มีเวลาเลี้ยงดูบุตรมากเท่าที่ควรจะเป็น จึงเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดความรู้สึกขัดแย้ง

4. ความล้มเหลวในบทบาท (Role Failure) หมายถึง ภาวะที่บุคคลไม่สามารถแสดงบทบาทของตนเองตามที่ควรจะเป็นได้เลย เช่น ชายที่มีบทบาทเป็นหัวหน้าครอบครัวซึ่งต้องเลี้ยงดูบุตรและภรรยา แต่เกิดประสบอุบัติเหตุทำให้ไม่สามารถกลับไปประกอบอาชีพเดิมได้ ดังนั้นบทบาทของตนเองในฐานะหัวหน้าครอบครัวที่ต้องเลี้ยงดูบุตรและภรรยาจึงล้มเหลวอย่างสิ้นเชิง เป็นต้น

4. การปรับตัวด้านการพึ่งพาอาศัยระหว่างกัน (Interdependence Mode) บุคคลจะต้องมีความสัมพันธ์ เกี่ยวข้องและพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ความสัมพันธ์แบบพึ่งพาอาศัยกันนั้นเกี่ยวพันกับความเต็มใจและความสามารถในการให้และการรับ โดยการให้ในที่นี้หมายถึงการให้ความรักความเคารพ คุณค่าการดูแล ความรู้ ทักษะ ความรับผิดชอบ การครอบครองทางกายเวลารวมไปถึงความช่วยเหลือเกื้อกูลกัน คนที่มีความสมดุลในความสัมพันธ์แบบพึ่งพาอาศัยกันนั้นจะรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่าและได้รับการสนับสนุนจากบุคคลอื่น และจะสามารถมอบสิ่งเดียวกันนี้แก่ผู้อื่นได้ คนเหล่านี้อาจเรียนรู้ที่จะอยู่ได้เป็นอย่างดีในโลกของสิ่งอื่นๆ อันประกอบไปด้วยบุคคลอื่น สัตว์ วัตถุ และสภาพแวดล้อม ถ้าหากบุคคลสามารถปรับตัวได้ก็จะสามารถอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นด้วยความรู้สึกมั่นคงปลอดภัย แต่ถ้าบุคคลมีปัญหาในการปรับตัวจะมีพฤติกรรมแสดงออกในสองลักษณะ คือ

4.1 พฤติกรรมการพึ่งพาอาศัยผู้อื่นไม่เหมาะสม (Dysfunction Dependence) หมายถึง ความต้องการความช่วยเหลือจากผู้อื่นมากเกินไปจนอาจก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพ หรือพัฒนาการระดับวุฒิภาวะ

4.2 พฤติกรรมการพึ่งพาตนเองไม่เหมาะสม (Dysfunction Independence) หมายถึง ความรู้สึกขัดแย้งที่เกิดจากการที่บุคคลไม่สามารถมีอิสระในการช่วยเหลือตนเองตามที่ต้องการได้ เช่น ผู้สูงอายุที่เดินไม่คล่อง ตามองไม่ชัดแต่ยังออกไปซื้อของด้วยตนเองซึ่งจะทำให้เกิดอุบัติเหตุได้ง่าย เป็นต้น

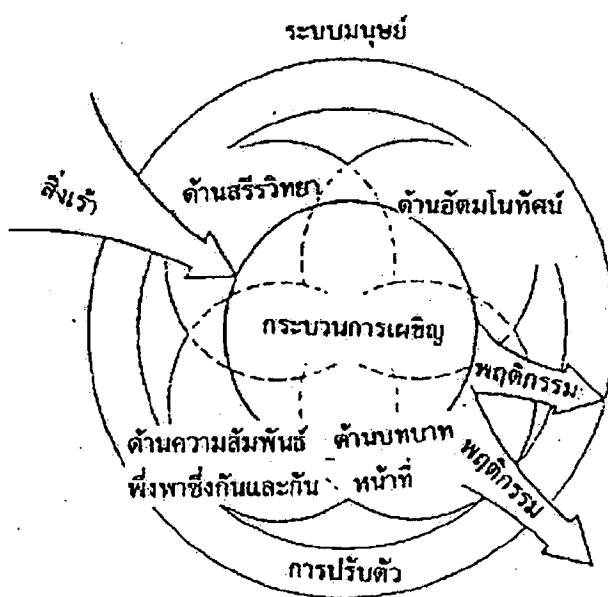
หญิงรักหญิงถือว่าเป็นบุคคลที่มีพฤติกรรมทางเพศไม่สอดคล้องกับสภาพทางเพศ ที่ตนเป็น ซึ่งอาจส่งผลต่อการปรับตัวในทุกๆ ด้าน กล่าวคือ ด้านการปรับตัวอัตมโนทัศน์ทางกาย เนื่องจากหญิงรักหญิงบางคน โดยเฉพาะทอมอาจไม่พึงพอใจในรูปร่างกายของตน เช่น อาจไม่ต้องการที่จะมีหน้าอกจึงต้องหาทางที่จะกำจัดหรือปิดบังตรงส่วนนั้น ซึ่งอาจก่อให้เกิดอัตมโนทัศน์ทางกายที่ไม่ดีและส่งผลต่อการปรับตัวในด้านนี้ในที่สุด และต่อการปรับตัวด้านบทบาทปรัญญา

กล่าวคือ บทบาทปฐมภูมินั้น หมายความว่าถึงบทบาทที่แบ่งตามเพศสภาพ ซึ่งสำหรับหญิงรักหญิง นั้นต้องหมายความว่ามีการปรับตัวตามบทบาทของเพศหญิง แต่หญิงรักหญิง โดยเฉพาะทอมนั้น อาจมีการแสดงออกไม่ตรงตามบทบาทของเพศหญิง จึงอาจส่งผลต่อการปรับตัวของหญิงรักหญิง ประเภทนี้ด้วยเช่นกัน ส่วนด้านปรับตัวในด้านอัตมโนทัศน์ส่วนตัว ซึ่งการเป็นหญิงรักหญิงอาจทำให้รับรู้ว่าคุณค่าตนเองแปลกแยกจากค่านิยมของสังคมและส่งผลต่อความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง ความมั่นคงภายในจิตใจ สำหรับด้านบทบาทอาจมีการแสดงบทบาทได้ไม่เหมาะสมตามความคาดหวังของครอบครัวและสังคมรวมถึงการพึ่งพาอาศัย ถ้าหากว่าหญิงรักหญิงรู้สึกว่าตัวเองแปลกแยกแล้ว อาจจะปฏิเสธที่จะให้ความช่วยเหลือหรือรับความช่วยเหลือจากบุคคลอื่น ซึ่งสิ่งเหล่านี้อาจส่งผลต่อการปรับตัวทางสังคมได้ ในทางกลับกันถ้าหญิงรักหญิงสามารถยอมรับลักษณะรูปร่างของตน ไม่ได้มองว่าคุณค่าตนเองแปลกแยก แต่มองว่าตนเป็นบุคคลหนึ่งที่มีคุณค่าและสามารถปฏิบัติตนตาม บทบาททั้งหลายได้ดีไม่ต่างจากคนทั่วไป ไม่ว่าจะเป็นบทบาทปฐมภูมิ ทุติยภูมิ และตติยภูมิ ในขณะเดียวกันก็สามารถเป็นที่พึ่งให้แก่บุคคลอื่น หรือสามารถที่จะร้องขอความช่วยเหลือเมื่อตน ต้องการได้อย่างเหมาะสมย่อมส่งผลให้หญิงรักหญิงมีการปรับตัวทางสังคมโดยรวมได้ดีที่สุดในที่สุด จากค่านิยมของการปรับตัวซึ่งพบว่าบุคคลจะมีการปรับตัวก็ต่อเมื่อมีสิ่งเร้าเข้ามากระทบ จากงานวิจัยของ อุบลวรรณ แสพนหายักษ์ (2544) กล่าวว่า ความจำเป็นที่ทำให้ต้องปรับตัวเกิดจากสิ่งเร้าหรือแรงผลักดัน 2 อย่าง คือ

1. สิ่งเร้าจากภายใน เป็นความต้องการทางจิตใจที่มีอยู่ภายในตัวเรา เช่น ความต้องการความรัก ความอบอุ่น ต้องการการยกย่องนับถือ การยอมรับของสังคม ความสำเร็จในชีวิต
2. สิ่งเร้าจากภายนอก เป็นความต้องการของสังคม สิ่งแวดล้อม เช่น ประเพณี วัฒนธรรม กฎ ระเบียบ ค่านิยม ศาสนา บุคคลจะสามารถปรับตัวได้ดีนั้นจะเป็นผู้ที่มีการรับรู้เข้าใจ สถานการณ์ สิ่งแวดล้อมได้ตรงความเป็นจริง มีประสบการณ์ในการแก้ปัญหาได้เหมาะสมกับเวลา สถานการณ์ มีความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นดี บุคคลที่ปรับตัวได้ดีจะทำให้การดำเนินชีวิตมี ประสิทธิภาพ มีความสำเร็จ สามารถตอบสนองความต้องการทางด้านร่างกาย จิตใจ และอยู่ใน สังคมสิ่งแวดล้อมได้อย่างมีความสุข

ความจำเป็นในการปรับตัวของหญิงรักหญิงก็ย่อมต้องเกิดจากสิ่งเร้าทั้งภายในและ ภายนอกของบุคคลเช่นกัน โดยเฉพาะในกรณีของหญิงรักหญิงนั้นสิ่งเร้าทั้งภายในและภายนอก ที่มากระทบดูเหมือนว่าจะมีระดับที่สูงมากกว่าปกติ สิ่งเร้าภายในนั้นมาจากความรู้สึกที่ว่าตนเอง แปลกแยกและแตกต่างจากกลุ่มที่ถูกเรียกว่าหญิงปกติ ดังนั้น หญิงรักหญิงย่อมต้องการความรัก ความอบอุ่น ความเข้าใจ และการยอมรับในระดับที่สูง เพื่อให้ตนรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของสังคมและ

มีพื้นที่ให้ยืนอยู่ได้ นอกจากนั้น สิ่งเร้าภายนอก อันได้แก่ ความต้องการทั้งหลายของสังคม ซึ่งประกอบด้วยวัฒนธรรม ประเพณี ค่านิยม ศาสนาและความคาดหวังต่างๆ ย่อมกระทบต่อหญิงรักหญิงในระดับที่สูงเช่นกัน จากการมีพฤติกรรมที่ไม่สอดคล้องกับความต้องการของสังคม ดังกล่าว เหล่านี้ล้วนแสดงให้เห็นถึงความจำเป็นที่หญิงรักหญิงต้องมีการปรับตัวอย่างมากเพื่อได้รับการยอมรับในการเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ซึ่งทำให้พวกเขาสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างเป็นปกติสุข

ภาพ 7 แสดงลักษณะของกระบวนการปรับตัว

การปรับตัวที่เกิดขึ้นกับบุคคล สามารถแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ ดังนี้ ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์ (2530)

1. การปรับตัวที่สมบูรณ์เป็นลักษณะของการปรับตัวที่บุคคลประสบปัญหาหรืออุปสรรคต่างๆ แล้วสามารถแก้ปัญหาได้ และเมื่อแก้ปัญหาได้แล้วทำให้ตนเองเกิดความสบายใจ ไม่มีข้อข้องใจหรือสงสัยเหลืออยู่เลย

2. การปรับตัวที่ไม่สมบูรณ์เป็นการปรับตัวที่บุคคลประสบกับปัญหาหรืออุปสรรคแล้วไม่สามารถแก้ปัญหานั้นๆ ได้ แต่เขาอาจมีวิธีทำให้คลายเครียดภายในใจหรือความวิตกกังวลให้ลดลงได้บ้าง แต่ร่องรอยของความไม่สบายใจนั้นยังคงมีค้างอยู่ การปรับตัวแบบนี้อาศัยกลไกทางจิตหรือกลไกป้องกันตนเอง การปรับตัวแบบนี้จึงเป็นการปรับตัวที่ไม่สมบูรณ์ เนื่องด้วยสุขภาพจิตและการปรับตัว มีความสัมพันธ์กันเป็นอย่างมาก จนสามารถกล่าวได้ว่า บุคคลที่มีสุขภาพจิตดีย่อมมีความสามารถในการปรับตัวดี และบุคคลที่สามารถปรับตัวได้ดีย่อมส่งผลให้บุคคลนั้นมีสุขภาพจิต

ที่ดีสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุข อรพินทร์ ชูชม และอัจฉรา สุขารมณ (2532) ดังนั้น ลักษณะของการปรับตัวที่ดีก็น่าจะมีความสัมพันธ์กันกับลักษณะการมีสุขภาพจิตที่ดีไปด้วย ซึ่ง อรพินทร์ ชูชม และอัจฉรา สุขารมณ (2532) ได้กล่าวว่า ผู้ที่มีสุขภาพจิตดีจะมีลักษณะ ดังนี้

1. มีเจตคติที่ดีต่อตนเอง พอใจในตนเองและเป็นผู้ที่รู้จักและเข้าใจตนเองได้ดีว่าตนเองเป็นอย่างไร มีความรู้ความสามารถเพียงใด กล่าวคือ ยอมรับตนเองในความรู้ความสามารถ ความคิดความรู้สึก และทุกสิ่งทุกอย่างเกี่ยวกับตนเอง มีความภาคภูมิใจในความสำเร็จของตนเอง และเห็นคุณค่าในตนเอง มีความเคารพตนเอง

2. มีใจกว้าง สามารถยอมรับและเผชิญความเป็นจริง มีสติ สามารถยอมรับสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้น แก่ตนเองได้ ไม่คิดเพ้อฝันอยู่กับความคิดและความปรารถนาของตนเองที่ไม่อาจเป็นไปได้

3. มีความสามารถที่จะเอาชนะอุปสรรคและปัญหาที่เกิดขึ้นแก่ตนเองได้สามารถเผชิญกับปัญหาและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ มีความรับผิดชอบต่อการคิด การตัดสินใจและการกระทำของตนเอง

4. มีความเป็นตัวของตัวเอง มีอิสระในการกระทำของตนเอง กล่าวคือ เป็นบุคคลที่ไม่ถูกรบงำจากอิทธิพลของผู้อื่นและสังคม สามารถตัดสินใจทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดโดยยึดมาตรฐานที่เป็นหลักประจำใจ ของตนที่เรียกว่ามีจุดยืนของตนเอง มากกว่าที่จะทำอะไรโดยขึ้นอยู่กับการบีบคั้นของบุคคลอื่นและอิทธิพลภายนอก

5. มีวุฒิภาวะทางอารมณ์ คือ บุคคลมีความสามารถควบคุมอารมณ์ ความคิดของตนเองได้ จึงมีพฤติกรรมและการแสดงออกเหมาะสมกับสถานการณ์ ไม่ตกเป็นทาสของอารมณ์ เช่น เกลียด กลัว วิดกกังวล โกรธ อิจฉาริษยา รัก นั่นคือ มีวุฒิภาวะทางอารมณ์ คือ เป็นผู้ที่สามารถควบคุมและแสดงอารมณ์ได้อย่างเหมาะสม รู้จักอดทน รู้จักการรอคอย

6. เป็นคนที่มีมนุษยสัมพันธ์ดี สามารถปรับตัวเข้ากับผู้อื่นได้ง่าย อยู่ในสังคมอย่างมีความสุข มีความเข้าใจตนเอง เข้าใจผู้อื่นและยอมรับความแตกต่างของบุคคลอื่นได้

7. เป็นคนที่ทนต่อความกดดัน ความผิดหวัง ความสูญเสีย ความพ่ายแพ้ได้กล่าวคือมีความอดทนอดกลั้น เข้มแข็ง และเป็นผู้ที่เรียนรู้จากความล้มเหลวของตนเองแทนที่จะหาข้อแก้ตัวด้วยการหาเหตุผลเข้าข้างตนเองหรือโยนความผิดให้ผู้อื่น

การปรับตัวของหญิงรักหญิงจากสาเหตุของการเป็นหญิงรักหญิงที่เกิดจากสิ่งเร้าทั้งภายในและภายนอกร่างกายเช่นเดียวกันกับความจำเป็นที่ต้องมีการปรับตัวทั้งด้านอัตมโนทัศน์ ด้านบทบาทหน้าที่ และด้านการพึ่งพาอาศัยระหว่างกัน อันเกิดจากสิ่งเร้าทั้งภายในและภายนอกเข้ามาระทบ เพื่อให้หญิงรักหญิงสามารถปรับตัวอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข ซึ่งกลุ่มหญิงรักหญิง

เองอาจต้องเผชิญกับปัญหาการปรับตัวมากกว่าคนทั่วไป และอาจก่อให้เกิดการปรับตัวที่ไม่สมบูรณ์อันจะเกิดลักษณะการมีสุขภาพจิตที่ไม่ดีได้สูงกว่าอีกด้วย เพราะหญิงรักหญิงซึ่งถือว่าเป็นชนกลุ่มน้อยของสังคมเป็นกลุ่มที่รู้สึกแปลกแยกและถูกมองว่า "ผิดปกติ" อยู่แล้ว ยิ่งไปกว่านั้น จากรายงานของ National Institute of Mental Health (อ้างใน อุบลวรรณ แสนมหาชัย, 2544) พบว่า เพศหญิงมีปัญหาในการปรับตัวมากกว่าเพศชายในทุกๆ ด้าน

Kaplan (1959 อ้างอิงใน อรพินทร์ ชูชม และอัจฉรา สุCHARมณ, 2532) ซึ่งได้ศึกษาการเปรียบเทียบระหว่างการปรับตัวของเด็กหญิงและเด็กชาย จากผลการวิจัยพบว่า เด็กหญิงมีปัญหาความคับข้องใจ และการปรับตัวมากกว่าเด็กชาย เนื่องจากเด็กหญิงได้รับการปกป้องมากกว่าและมีอิสระน้อยกว่าเด็กชาย ต้องทำตามความต้องการของบิดามารดาอย่างใกล้ชิด และนอกจากนี้ยังมีความขัดแย้งอยู่ภายในใจมาก ซ้ำๆ จะเก็บความวิตกกังวลและความก้าวร้าวไว้ จึงทำให้เกิดความคับข้องใจได้ ปัญหาต่างๆ ของผู้หญิงที่ถูกเก็บกดไว้จะเพิ่มความกังวลขึ้น จนแสดงออกมาเป็นปัญหาในด้านการปรับตัว จะเห็นได้ว่า โดยปกติแล้วเพศหญิงเป็นเพศ ที่ประสบปัญหาด้านการปรับตัวเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว ยิ่งในกรณีที่เผชิญพฤติกรรมแบบหญิงรักหญิง ซึ่งเป็นการฝ่าฝืนความเชื่อและบรรทัดฐานของสังคมจึงอาจต้องเผชิญกับแรงกดดันและความคับข้องใจมากขึ้น และเป็นปัจจัยซึ่งอาจเป็นอุปสรรคที่สำคัญอย่างหนึ่งในการปรับตัวของหญิงรักหญิง การศึกษาแนวทางที่จะแนะนำให้หญิงรักหญิงมีการปรับตัวทางสังคมที่ดีเพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข ซึ่งจะนำไปสู่การมีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ชลธิชา ศาลิคุปต์ (2523) ได้ศึกษาเรื่องกระบวนการพัฒนาและอารมณ์เอกลักษณ์ของหญิงรักร่วมเพศ โดยศึกษาจากหญิงรักร่วมเพศในวัยทำงาน จำนวน 12 ราย พบว่าปัจจัยที่พบว่าหญิงรักร่วมเพศมีวิธีการอารมณ์เอกลักษณ์นั้นไว้ได้ เนื่องมาจากปัจจัยเอื้อ เช่น ครอบครัว สภาพแวดล้อมของโรงเรียน กลุ่มเพื่อน และมีโอกาสพบปะกับผู้เบี่ยงเบนจนการรับเอากระบวนการพัฒนาเอกลักษณ์นั้นมาเป็นของตนเอง

ในการศึกษาเรื่องเกี่ยวกับชีวิตคู่ การศึกษาเรื่อง "วิถีชีวิตและชีวิตครอบครัวของหญิงรักหญิง" ของมัทนา เขตมี (2539) เป็นการศึกษาที่สะท้อนถึงอุดมการณ์ครอบครัวว่ามีผลกระทบ ต่อหญิงรักหญิง ทั้งในแง่การกำหนดทัศนคติและวิถีการดำเนินชีวิตของแต่ละคน รวมถึงการให้ชีวิตคู่อย่างมาก ครอบครัว มีส่วนสำคัญในการกำหนดรูปแบบความสัมพันธ์ที่หลากหลาย ของหญิงรักหญิง ซึ่งอาจมีทั้งที่แยกตัว และไม่ได้แยกตัวมาอยู่ด้วยกันตามลำพัง รูปแบบความสัมพันธ์อาจจะมีมากกว่าการเป็นคู่ หอม-ดี การศึกษานี้จึงเปิดมิติความหลากหลายในคู่ ของหญิงรักหญิง ส่วนงาน

ศึกษาเรื่องประสบการณ์และชีวิตคู่ของหญิงรักหญิงที่ออกแบบเอง ในสังคมไทย จะมีส่วนคล้ายในแง่ของความสนใจถึงเรื่องราวในชีวิตคู่แต่จะให้ความสำคัญกับเรื่องการให้ความหมายต่อตัวเองและทางเลือกรวมถึงการต่อรองของหญิงรักหญิงที่มีในพื้นที่ต่างๆ และเน้นศึกษาเฉพาะในคู่ที่มีโอกาสใช้ชีวิตอยู่ร่วมกัน

อานวย ยัสโยธา (2541) ศึกษาว่าในปัจจุบันนี้ยังไม่มีคำอธิบายที่แน่ชัด ว่าเหตุใดบุคคลจึงเป็นหญิงรักหญิง แต่เชื่อน่าจะมีสาเหตุมาจากการอบรมเลี้ยงดูจากบุคคลในครอบครัวด้วย กล่าวคือ ในครอบครัวที่มีแม่เข้มแข็งกว่าพ่อ ลูกสาวก็มีแนวโน้มจะเลียนแบบแม่ ทำให้ค่อยๆ รู้สึกเป็นเหมือนผู้ชายในที่สุด หรืออาจเป็นเพราะเด็กขาดความรัก ความอบอุ่น และความเข้าใจบุคคลอื่นหรือมีพ่อที่ดุและเผด็จการ จึงมีแนวโน้มหันไปชอบผู้หญิงด้วยกันแทน

การศึกษาเรื่อง "วิถีชีวิต วิถีรู้ ขบวนการประชาชนร่วมสมัย" โดย กฤตยา อาชวนิจกุล และ กนกวรรณ ธรารวรรณ (2545) ส่วนหนึ่งของการศึกษาเรื่องขบวนการหญิงรักหญิงในประเทศไทยได้กล่าวถึง การทำงานของกลุ่มอาจารย์ที่ตอบจดหมายหญิงรักหญิงที่ประสบปัญหาในชีวิตคู่พบว่าเมื่อมีคู่ หญิงรักหญิงบางคนพยายามหาทางแยกตัวออกมาจากบ้านเพื่อปกปิดเรื่องนี้ บางคนต้องมีชีวิตคู่กับคนรักโดยไม่สามารถอยู่ร่วมกันได้ การมีชีวิตคู่ของหญิงรักหญิง จึงเปรียบเสมือนการมีโลกอีกโลกหนึ่ง ซึ่งมีเพียงตนและคนรักเท่านั้นที่ยอมรับและมีความเข้าใจ ซึ่งกันและกันมากที่สุด

การศึกษาเรื่อง สามเพศสี่รัและสี่เพศวิถี การปรับโฉมใหม่ของวาทกรรมเพศสภาพ และเพศวิถี ในยุคสังคมไทยร่วมสมัย (Three sexes and four sexualities: redressing the discourse on gender and sexuality in contemporary Thailand) โดย Rosalind Morris (1994) กล่าวว่าความสัมพันธ์ของหญิงรักหญิงนั้นมีข้อจำกัดทางภาษาในลักษณะที่ถูกกดทับ และกลั่นกรองในวาทกรรมของไทย ให้เป็นภาพตัวแทนหลักที่มีแนวโน้มจะถูกปฏิเสธด้วยการทำให้เป็นเพียงเรื่องความสัมพันธ์ฉันท์เพื่อนทั้งๆ ที่ความสัมพันธ์นี้มีส่วนของความเสน่หาอยู่ด้วย แต่หญิงรักหญิงถูกมองว่าไม่มีศักยภาพจะเล่นบทบาทนี้ ความสัมพันธ์ของหญิงรักหญิงจึงถูกลดคุณค่ามาเป็นเรื่องความสุขทางกายมากกว่าเช่น การใช้คำว่า เล่นเพื่อน จะไม่ถูกมองว่าเป็นแฟน มอริสมองว่ามันคือสิ่งสะท้อนว่าความสัมพันธ์ทางเพศของหญิงรักหญิงจะไม่มีวันได้รับการยอมรับให้มีหน้าที่และความรับผิดชอบทางสังคมนอกเหนือไปจากความเป็นเมียและการมีลูก การก่อตัวทางสรีระภายนอกที่ชัดเจนว่าขัดกับบรรทัดฐานสังคมจึงเป็น ตัวต่อต้านที่จะถูกปฏิเสธจากระบบกระแสหลักเสมอ ทำให้หญิงรักหญิงต้องหลบซ่อนอยู่ในความสัมพันธ์ฉันท์เพื่อนเพื่อจะหายไป จากพื้นที่การเป็นคนรักเพศเดียวกันหรือรักต่างเพศ

การศึกษาเรื่อง ความเป็นชายและอัตลักษณ์ทอมในประเทศไทย: หญิงรักหญิงในประเทศไทย ("Masculinity and Tom Identity in Thailand." Lesbians/Lesbianism in Thailand) ของ Megan Sinnott (2003) พบว่า อัตลักษณ์ทอมนั้นเกิดจากการผสมกลมกลืนระหว่างการรับและปฏิเสธลักษณะความเป็นชายและความเป็น หญิงที่เป็นไปตามบรรทัดฐานสังคม โดยทอม จะเลือกลักษณะบางอย่างของความเป็นชายมาใช้ เช่น การแสดงออกถึงความเข้มแข็ง แต่ปฏิเสธความสัมพันธ์ทางเพศกับชาย ขณะเดียวกัน ก็เลือกรับเอาความเป็นหญิงบางอย่างมาใช้ เช่น การเป็นผู้เอาใจใส่กับความรู้สึกและความต้องการของผู้อื่น เป็นต้น ดังนั้นการมองบทบาทของทอม-ดี จึงไม่สามารถตัดสินได้ว่าเป็นการเลียนแบบความสัมพันธ์ทางเพศ

การศึกษาเรื่อง "ตัวตนในเรื่องเล่า: การต่อรองทางอัตลักษณ์ของหญิงรักหญิง" ของ สุไลพร ชลวิไล (2545) ศึกษาพบว่า ตัวตนของมนุษย์ในด้านต่างๆ นั้นเป็นสิ่งที่ไม่คงที่ แต่กระจัดกระจายเลือนไหลไปมา ตามกาลเวลาและสถานการณ์ ตลอดจนผู้คนแวดล้อม การกำหนดอัตลักษณ์ ทางเพศให้เป็นเพียงอัตลักษณ์เดียวจึงเป็นเรื่องความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่กีดกันคนที่แตกต่างออกไปเป็นคนอื่นโดยปริยายทั้งๆ ที่ตัวตนเองก็เป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้น

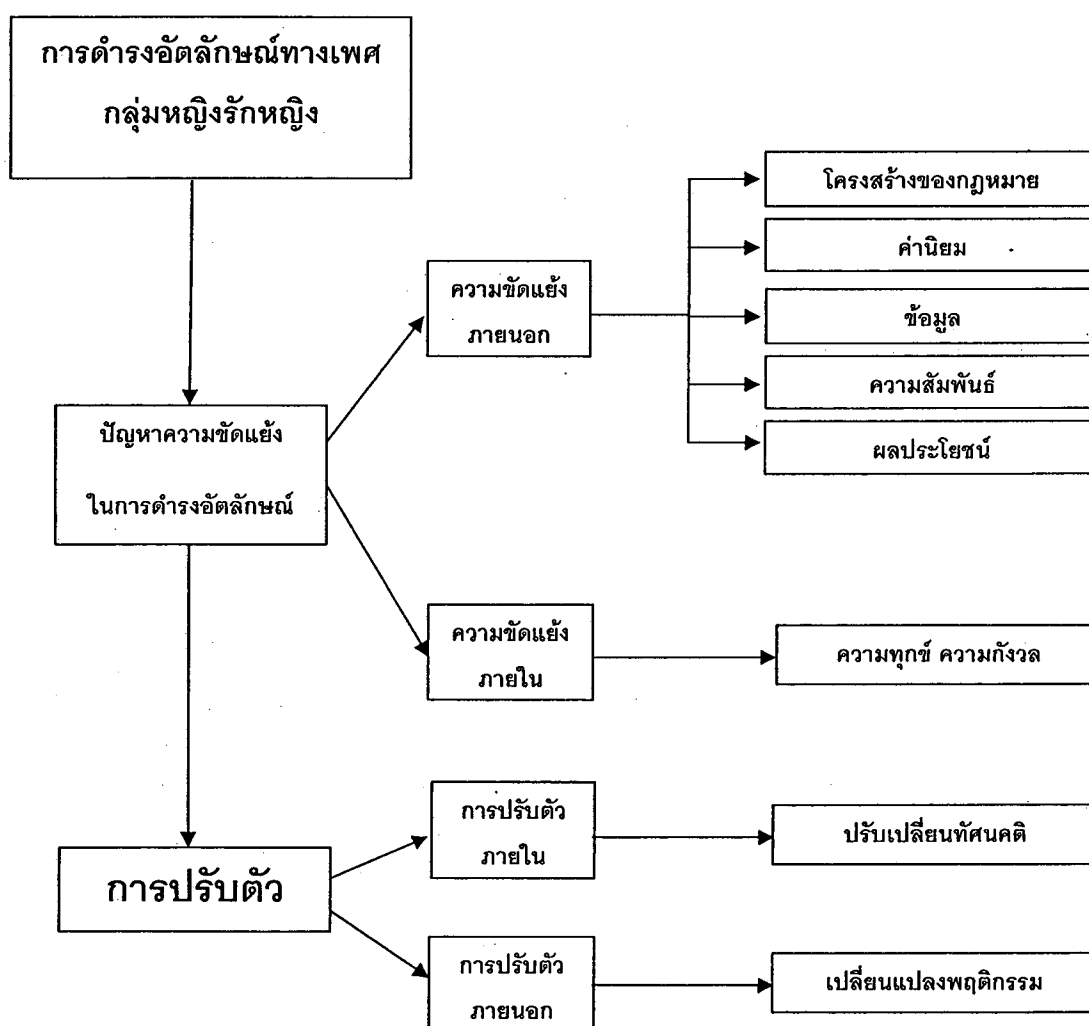
บงกชมาศ เอกเอี่ยม (2532) ศึกษากระบวนการพัฒนาและธำรงเอกลักษณ์รักร่วมเพศจากการศึกษาพบว่า ผู้รักร่วมเพศต้องผ่านขั้นตอนสำคัญ 4 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนการเกิดความรู้สึกว่าตนแตกต่างจากผู้อื่น ขั้นตอนการแยกความรู้สึกและการกระทำออกจากเอกลักษณ์ ขั้นตอนการเปิดเผยตัว และขั้นตอนของความยึดมั่นผูกพันต่อเอกลักษณ์ ซึ่งในแต่ละขั้นตอนนี้ ของกระบวนการจะพบเงื่อนไข ที่จำเป็นต่อการเสริมสร้างและพัฒนาความเป็นรักร่วมเพศของบุคคลซึ่งส่งผลถึงการพัฒนาเอกลักษณ์รักร่วมเพศ

ปริตดา เฉลิมเผ่า กอนันทกุล (2544) ความเป็นชายขอบ ไม่ใช่เรื่องของถูกกั้น ให้อยู่ในตำแหน่งสังคมที่ด้อยโอกาสทางเศรษฐกิจหรืออำนาจ หรือไม่เข้าประเภทแต่เพียง อย่างเดียว หากเป็นเรื่องของความรู้และความจริงที่คนอื่นสร้างขึ้นมองเขา แตนตัวเขา ความรู้ และความจริงเหล่านี้กลายเป็น "สามัญสำนึก" ที่รับรู้เข้าใจกันได้ในสังคม โดยไม่ต้องตั้งคำถาม ผู้ที่อยู่ในตำแหน่งชายขอบเอง ก็อาจจะรับหรืออ้างอิงไปเป็นความจริงเกี่ยวกับตนเองด้วย รวมทั้ง มีการต่อต้านโต้แย้งปฏิเสธในเวลาเดียวกันจะกล่าวถึงการสถาปนาความจริงทางสังคมบางประการ ซึ่งจะให้ภาพ ให้วิคิด หรือวิมมองคนเหล่านี้ไปในทางที่เป็นลบ เช่น เป็นความวิปริตทางเพศ ความสกปรก ความไม่น่าไว้ใจ ความล่อแหลม หรือความไร้ประโยชน์ การมองในด้านเดียวสะท้อนให้เป็นความสัมพันธ์ที่ไม่เท่าเทียมกันที่ดำรงอยู่ในสังคม ซึ่งทำให้คนบางกลุ่มถูกคนกลุ่มอื่นพูดแทน หรือสร้างภาพให้แทน

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผู้วิจัยใช้กรอบแนวความคิดโดยนำทฤษฎีความขัดแย้งของคริสโตเฟอร์ มัวร์ (2539) ได้แบ่งประเภทของความขัดแย้งออกเป็น 5 ประเภท คือ ความขัดแย้งด้านโครงสร้าง ความขัดแย้งด้านค่านิยม ความขัดแย้งด้านข้อมูล ความขัดแย้งด้านความสัมพันธ์ และความขัดแย้งด้านผลประโยชน์ ในประเภทความขัดแย้งด้านต่างๆ ส่งผลให้เกิดปัญหาทั้งภายในและภายนอก

เมื่อการดำรงอัตลักษณ์ทางเพศของหญิงรักหญิงเกิดปัญหาในด้านต่างๆ จึงต้องมีการจัดการความขัดแย้งที่เกิดขึ้น ผู้วิจัยนำทฤษฎีการปรับตัวมาเป็นกรอบในการแก้ไขปัญหาทั้งด้านภายในและภายนอก เพื่อให้กลุ่มหญิงรักหญิงสามารถดำรงอัตลักษณ์ในสังคมได้อย่างปกติสุข

ภาพ 8 แสดงกรอบแนวความคิด